

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 4

Thema 6

Ik voel me zo alleen

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)

Roelien Hofman

Mirella Wijngaarden

Judith Schnieders

Laura Tonk

Marion Lopez

Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends, Magriet Pourier, Merle Sint Jago

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT

Thema 6 'Ik voel me zo alleen' is onderdeel van het Handboek NVT, een aanpassing van de methode Taalleesland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

In Handboek NVT, leerjaar 4, komen alle leerlijnen van Taalleesland aan bod: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multi Lingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode 'Festival di Idioma' de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden.

Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Inhoud Handboek thema 6

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 69

Bijlagen

- Toetsbladen 6
- Controletoets
- Alfabetische woordenlijst
- Woordenlijst betekenissen
- Spellinghulp

Thema-inleiding

Dit thema gaat over 'alleen zijn'. In de teksten en opdrachten wordt dit onderwerp van allerlei kanten belicht. 'Alleen zijn' kan soms plezierig zijn. Vaak kan het ook als negatief worden ervaren, bijvoorbeeld als je niemand hebt om mee te praten of mee te spelen, of als je gepest of genegeerd wordt omdat je 'anders' bent door je uiterlijk, je geloof, je culturele achtergrond of sociale milieu.

In de luister- en spreeklessen kunnen de leerlingen hun eigen ervaringen met het thema verwoorden. Hierbij is enige voorzichtigheid en tact geboden om te voorkomen dat de gevoelens van sommige leerlingen in de groep gekwetst worden. Mochten er echter leerlingen in de groep zijn die 'buiten de boot' vallen door de houding en het gedrag van medeleerlingen, dan kan dit thema een goede aanleiding zijn om de diepere oorzaken hiervan bespreekbaar te maken.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellinglessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 6 de volgende taalvaardigheden:

Woordenschat

- het passief en actief kennen van de doelwoorden van thema 6;
- het herkennen van betekenisrelaties tussen de doelwoorden van thema 6.

Taalbeschouwing

- het koppelen van synoniemen en nuanceverschillen in de betekenis van synoniemen herkennen.

Leesbegrip

- inferenties maken met betrekking tot plaats en tijd.

Spelling

- de leerlingen oefenen hun auditief geheugen en schrijven een aantal zinnen en woorden uit al bekende spellingscategorieën.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven.

Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamentu, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamentu.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Luisteren en spreken	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen praten met elkaar over het thema 'Ik voel me zo alleen'. - De leerlingen luisteren naar en reageren op een voorgelezen tekst.
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>in gedachten, nadenken, peinzen</i> en <i>piekeren</i>.
Les 2	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>een snoekduik nemen, zich neervlijen</i> en <i>neerploffen</i>. - De leerlingen oefenen het onderscheiden van gedichten op rijm, coupletten, zinskenmerken en bladspiegelkenmerken.
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het koppelen van de doelen van de lezer en de schrijver aan een tekst.
Les 3	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>wantrouwen, vertrouwen, het voorgevoel, het bewijs</i> en <i>bedriegen</i>.
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het vormen van woorden met behulp van de voorvoegsels on-, her-, wan- en mis-. - De leerlingen oefenen het geven van een betekenis aan de voorvoegsels: on-, her-, wan- en mis-.
Les 4	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het onderscheiden van gedichten op rijm, coupletten, zinskenmerken en bladspiegelkenmerken. - De leerlingen oefenen het koppelen van de doelen van de lezer en de schrijver aan een tekst.
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het gebruik van de juiste bezittelijke en persoonlijke voornaamwoorden.
Les 5	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met <i>au</i> en <i>ou</i>. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met de staartstukken -er, -el en -em.
Week 2		
Les 6	Luisteren en spreken	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het vaststellen van persoonsgegevens van een spreker en de emoties die daaraan ten grondslag liggen.
Les 7	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de uitdrukkingen <i>moederziel alleen zijn</i> en <i>in de steek laten</i>.
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen leren dat het voorvoegsel in een bijvoeglijk naamwoord een versterkende waarde kan hebben. - De leerlingen oefenen het toepassen van bijvoeglijke naamwoorden met een voorvoegsel met versterkende waarde zoals oerlelijk, superlicht en indroevig.
Les 8	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen hoe ze het onderwerp van een verhaal/gedicht/alinea kunnen vaststellen. - De leerlingen oefenen hoe ze de denkrelatie oorzaak-gevolg kunnen hanteren.
Les 9	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen herkennen 'de' en 'het' woorden en de bijbehorende meervoudsvorm. - De leerlingen oefenen de meervoudsvorm van zelfstandige naamwoorden met de uitgang -s, -n of -eren. - De leerlingen oefenen de meervoudsvorm van zelfstandige naamwoorden die zonder of met betekenisverschil de uitgang -s of -en kunnen krijgen. - De leerlingen oefenen het maken van een samengestelde zin met het voegwoord 'zodat'. - De leerlingen oefenen het maken van een samengestelde zin met het voegwoord 'zodat'.
Les 10	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - Een korte herhaling van de vorige spellingsles waarin de leerlingen het schrijven van woorden met au en ou hebben geoefend. - De leerlingen oefenen het herkennen van woorden met de staartstukken -ens, -erd en -end. - De leerlingen oefenen het verdelen van woorden in klankgroepen.

Week 3		
Les 11	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen rijmen en associëren. - De leerlingen experimenteren met rijmloze verzen. - De leerlingen oefenen beginrijm herkennen en bedenken zelf zinnen met beginrijm.
Les 12	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>herhalen</i> , <i>herkennen</i> en <i>herschrijven</i> .
	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen rijmen en associëren. - De leerlingen oefenen beginrijm herkennen en bedenken zelf zinnen met beginrijm.
Les 13	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>ten einde raad zijn</i> , <i>raad geven</i> en <i>raad krijgen</i> .
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het vaststellen van het onderwerp van een verhaal/gedicht/alinea. - De leerlingen hanteren de denkrelatie oorzaak-gevolg.
Les 14	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>ondankbaar</i> , <i>onaardig</i> en <i>onfatsoenlijk</i> .
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het aangeven volgens welke woordvormingsprincipes samenstellingen en afleidingen worden gevormd. - De leerlingen oefenen het toepassen van de juiste persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden.
Les 15	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met <i>au</i> en <i>ou</i>. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met de staartstukken <i>-er</i>, <i>-el</i>, <i>-em</i>, <i>-erd</i>, <i>-ens</i> en <i>-end</i>. - De leerlingen oefenen het vinden van de persoonsvorm in zinnen door de tijd van deze zinnen te veranderen.
Week 4		
Les 16/17	Diagn. toets	De leerlingen kunnen
	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - het schrijven van woorden met au/ou en woorden met de staartstukken <i>-er</i>, <i>-em</i>, <i>-el</i>, <i>-ens</i> en <i>-end</i> op de juiste manier - het schrijven van een zinnendictee
	Taalbeschouwing	- de juiste persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden kunnen gebruiken
	Leesbegrip	- het vaststellen van het onderwerp van een verhaal/alinea
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen
Les 18/19	Herh./verdieping	
	Spelling	- getoetste doelen
	Leesbegrip	- getoetste doel
	Taalbeschouwing	- getoetste doelen
	Woordenschat	- getoetste doel
	Verdieping	- een aantal doelen dat bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde is gekomen
Les 20	Thema-afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen passen de doelwoorden van het thema toe. - De leerlingen oefenen het schrijven van een alinea bij een gegeven onderwerp.

Lesinhoud

- De leerlingen praten met elkaar over het thema 'Ik voel me zo alleen'.
- De leerlingen luisteren naar en reageren op een voorgelezen tekst.
- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **in gedachten**, **nadenken**, **peinzen** en **piekeren**.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordspoor 1

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 1 t/m 3
- Taalleesboek 2, bladzijde 50

Betekenis van de woorden:

nadenken:	Nadenken is je hersens laten werken, je verstand gebruiken. (pensa) (De juf stelt een vraag. Ik denk na over het antwoord.)
in gedachten:	Als je in gedachten bent, ben je aan het nadenken. Je let niet op wat er om je heen gebeurt. (De juf vraagt iets aan Tom. Tom antwoordt niet. Hij heeft de juf niet gehoord. Hij denkt aan de wedstrijd van morgen. Tom is in gedachten.)
peinzen:	Peinzen is: diep nadenken. Als je zit te peinzen, ben je heel ernstig. (De juf stelt een moeilijke vraag. Carlos denkt heel diep na. Hij peinst.)
piekeren:	Piekeren betekent: er steeds over nadenken hoe je een probleem kunt oplossen. Het lukt maar niet om een oplossing te vinden. Als je piekert maak je je ook vaak zorgen om iets. (Anna mag één vriendinnetje meenemen naar de film, maar ze heeft twee goede vriendinnen. Ze weet niet wie ze moet kiezen. Ze piekert al twee dagen over dit probleem.)

Start**5**

U zegt:

“Vandaag beginnen we met een nieuw thema. Het gaat over ‘alleen zijn’ of je ‘alleen voelen’. Kijk maar eens op bladzijde 49 van je Taalleesboek. Dit is Tim. Tim kijkt niet blij. Hij kijkt zelfs een beetje verdrietig. Wat is er aan de hand denk je?”

Kern – Instructie 1**15**

U leest het gedicht ‘Alleen’ voor.

Alleen

*Voel je je alleen?
Speel dan met je grote teen
of trek in de spiegel
een mal gezicht.
Bel de tijd
of het weerbericht.
Maak een koprol door de kamer,
vang een vlieg,
speel piano met een hamer.
Pak je knuffel, schrijf een boek.
Knip de pijpen van je broek.
En als dat allemaal niet helpt,
doe dan in hemelsnaam
de televisie maar weer aan...*

Theo Olthuis

U houdt nu naar aanleiding van het gedicht een ervaringsgesprek waarbij u de volgende vragen stelt:

- “Waar gaat het gedicht over?”
- Wat vinden jullie: is er een verschil tussen zich vervelen en alleen zijn?” (ja, als je alleen bent, hoef je je niet per se te vervelen en je kunt je vervelen als je samen met anderen bent)
- “Wie heeft zich ook wel eens alleen gevoeld? Wanneer? Waarom was dat? Hoe voelde jij je toen?”
- Heb jij je wel eens alleen gevoeld, terwijl er toch veel andere mensen erbij waren? Vertel er eens wat over.
- Wat vinden jullie: is er een verschil tussen alleen zijn en eenzaam zijn?” (ja, als je alleen bent, hoef je je nog niet eenzaam te voelen en om je eenzaam te voelen hoef je niet alleen te zijn)
- “Wat zou je erger vinden: alleen zijn of eenzaam zijn? Waarom?”
- Wie kent iemand die altijd alleen is? Waarom is hij of zij alleen? Wat kun jij er aan doen?” (Deze vraag is algemeen bedoeld, slaat ook op oudere mensen en niet in de eerste plaats op klasgenoten. Mocht er toch een klasgenoot genoemd worden, dan moet u hier voorzichtig mee omgaan of de aandacht verleggen naar ‘andere mensen’.)
- “Wie van jullie mag alleen boodschappen doen, of alleen naar school gaan, alleen eten koken, alleen thuis blijven ’s avonds?”

Na afloop van dit gesprek bekijkt u samen met de leerlingen de afbeeldingen op bladzijde 50 van het Taalleesboek. Het betreft vier situaties waarin kinderen zich alleen (kunnen) voelen. U bespreekt wat er te zien is op de afbeeldingen en legt uit dat je je ook alleen kunt voelen in een groep. U vraagt wie er wel eens zo'n situatie heeft meegemaakt en geeft een aantal leerlingen de gelegenheid hierover iets meer te vertellen. Hierbij gaat u steeds in op gevoelens die met 'alleen' zijn te maken hebben: verdriet, boosheid (als je niet met spelletjes mee mag doen bijvoorbeeld), bang, enzovoort.

Kern – Instructie 2

15

Bekijk samen nog een keer plaatje 4 op bladzijde 50 van het Taalleesboek. Vertel dat dit Bas is:

“Bas zit op de bank. Zijn moeder heeft hem al drie keer geroepen, maar hij hoort haar niet. Hij is **in gedachten**. Hij **denkt** zo hard **na** over zijn vriend die in het ziekenhuis ligt. Hij hoort niks. Je kunt **nadenken** over leuke dingen, maar ook over problemen. Als je heel diep **nadenkt**, ben je aan het **peinzen**. Mensen die **peinzen** hebben vaak een frons in hun voorhoofd. En ze houden vaak hun kin vast. Let maar eens op.”

U loopt door de klas, u ondersteunt uw elleboog met uw andere hand en hebt uw kin vast, tussen duim en wijsvinger.

“Als je ergens lang over **nadenkt**, dan ben je aan het **piekeren**. Dan **denk** je steeds maar door over hetzelfde. Je kunt er niet mee ophouden.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan. U geeft eerst zelf een voorbeeld uit uw eigen ervaringen. Daarbij herhaalt u de woorden opnieuw. Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds weer de nieuwe woorden klinken. U kunt de volgende vragen stellen:

- Als ik een nieuwe klas met kinderen krijg, **pieker** ik altijd even over hoe snel ik de namen kan onthouden. **Piekeren** jullie wel eens ergens over?
- Hoe zorg je dat je ophoudt met **piekeren**?
- Waar **denk** je aan voordat je gaat slapen? Zijn dat prettige gedachten of **peins** je wel eens over iets?
- Heb jij wel eens meegemaakt dat iemand iets tegen je vertelt, maar dat je er niets van hoort omdat je **in gedachten** bent?

- Waar dacht je toen aan?

U gaat bij het Woordweb staan en u herhaalt opnieuw kort de betekenissen van 'nadenken', 'in gedachten', 'peinzen' en 'piekeren'. Vertel dat de laatste drie woorden vormen van **denken** zijn en geef nog een keer duidelijk de kleine verschillen aan. (Zie de voorbeeldzinnen bij 'Betekenis van de woorden')

U neemt kort opdracht 1 en 2 op bladzijde 2 en 3 van het Werkboek samen door. De leerlingen maken deze opdracht zelfstandig. Indien nodig biedt u hulp aan.

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten samen met de leerlingen.

Afsluiting

10

U verdeelt de klas in groepjes van vier of vijf leerlingen. Laat ieder groepje een situatie uitbeelden waarin een persoon zich alleen voelt.

Didactische tip: Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamento. Het woord 'denken' is bijvoorbeeld heel abstract. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamento om de betekenis nog duidelijker te maken.

Er kunnen leerlingen zijn die, door welke oorzaak dan ook, spreekangst hebben. Probeer ook deze leerlingen af en toe eens uit de tent te lokken.

Antwoorden

Werkboek, blz. 2 en 3

2

A eigen tekst

B eigen tekst

C eigen tekst

3

Boven de parachute komt: in gedachten zijn.

Onder de parachute komen: denken, peinzen en piekeren (in willekeurige volgorde).

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **een snoekduik nemen, zich neervlijen en neerploffen**.
- De leerlingen oefenen het onderscheiden van gedichten op rijm, coupletten, zinskenmerken en bladspiegelkenmerken.
- De leerlingen oefenen het koppelen van de doelen van de lezer en de schrijver aan een tekst.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Wordcluster 1

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 51 en 52
- Werkboek 6, bladzijde 4 t/m 6

Extra oefening

- Werkboek 6, bladzijde 7

Voorbereiding

- U zet twee stoelen klaar.
- U schrijft de vier gedichtsoorten op het bord:
Er zijn gedichten:
 - 1 met rijm en coupletten
 - 2 met rijm zonder coupletten
 - 3 zonder rijm en met coupletten
 - 4 zonder rijm en zonder coupletten

Betekenis van de woorden

een snoekduik nemen:	Een snoekduik nemen is een sprong maken waarbij je met je lichaam gestrekt naar voren zweeft.
neerploffen:	Neerploffen betekent: met een plof neervallen of gaan zitten.
zich neervlijen:	Neervlijen betekent: voorzichtig en zachtjes gaan zitten of liggen in een gemakkelijke houding.

Start**5**

U **ploft neer** op de stoel. U zegt:

“Oef, dit doet een beetje pijn aan mijn billen.”

U **vlijt** zich vervolgens **neer** op de stoel. U zegt:

“Dit is veel beter. Ja hoor, nu zit ik lekker! Maar wacht eens, misschien rust ik nog beter uit als ik op twee stoelen ga liggen.”

U zet de twee stoelen tegenover elkaar, met de zittingen naar elkaar toe. Dan neemt u een aanloopje en doet alsof u op de twee stoelen wilt **duiken**.

Kern – Instructie 1	10
----------------------------	-----------

U legt vervolgens de woorden van het Woordweb uit en beeldt waar mogelijk de woorden uit:

“Dachten jullie echt dat ik een **snoekduik** op die twee stoelen zou maken? Nee toch, dan zou ik me pijn doen. Het is natuurlijk wel leuk om een **snoekduik** te maken. Maar dan moet je wel op iets zachts terecht komen, zoals op een zachte bank, of een bed. Een **snoekduik** is een sprong, waarbij je gestrekt naar voren door de lucht zweeft. (net zoals een snoek uit het water kan opstijgen. Een snoek is een vis die in Nederland in sloten en plassen leeft.)

En toen ik de eerste keer op de stoel ging zitten, was dat ook een **snoekduik**? (nee, ik **plofte neer** op de stoel) Dat kwam hard aan. Op een harde stoel moet je ook niet **neerploffen**! Daar moet je gewoon op gaan zitten. **Neerploffen** betekent dat je je met een plof laat vallen. Nou, dat kan wel eens pijn doen.

Toen ik de tweede keer op de stoel ging zitten, ging ik er heel voorzichtig op zitten. Ik **vlijde** me **neer**. **Neervlijen** betekent: heel zachtjes, lekker gaan zitten. Dus, als jullie lekker op een stoel willen zitten, kun je je het beste **neervlijen**. Niet **neerploffen** en al helemaal geen **snoekduik** nemen.”

U vraagt een aantal leerlingen om de woorden **neervlijen**, **neerploffen** en **een snoekduik nemen** uit te beelden.

U laat vervolgens Woordweb 1 zien.

U zegt:

“Je ziet dat de woorden in een woordtrap staan. Waarom staan die woorden zo?’ U legt de leerlingen uit dat je op verschillende manieren kunt gaan zitten. Heel zachtjes, zoals **neervlijen**; en ook heel hard, zoals **neerploffen** of **een snoekduik nemen**. Vraag de

leerlingen hoe zij meestal gaan zitten. U houdt hierover een kort gesprekje.

De leerlingen maken opdracht 1, op bladzijde 4 van het Werkboek.

U herhaalt met de leerlingen de vorige Woordwebben.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U bekijkt samen met de leerlingen het gedicht 'Alleen' op bladzijde 51 van het Taalleesboek en neemt vragenderwijs nog even de kenmerken van gedichten door (vaak rijm, soms coupletten, vaak korte regels die niet vol zijn).

U wijst er ook op dat een regel niet hetzelfde is als een zin: een zin begint met een hoofdletter en eindigt met een punt en kan over meerdere regels lopen.

U leest vervolgens samen het gedicht en bespreekt met de leerlingen wat voor soort gedicht dit is aan de hand van de vier gedichtsoorten die op het bord staan (een gedicht met rijm en met coupletten), woorden die rijmen en hoeveel coupletten dit gedicht heeft.

De leerlingen lezen zelfstandig het gedicht 'Niemand thuis' op bladzijde 52 van het Taalleesboek en maken de bijbehorende opdrachten 2.1, 2.2, 2.3, 3.1 en 3.2 op bladzijde 5 en 6 van het Werkboek.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 4.1 t/m 4.3, bladzijde 7

Afsluiting	5
-------------------	----------

Lees het gedicht 'Niemand thuis' eerst nog eens voor en neem opdracht 2.1, 2.2, 2.3, 3.1 en 3.2 samen door.

Vraag tot slot aan de kinderen welk gedicht ze 'mooier' vonden en waarom.

<p>Didactische tip: Ondersteun de uitleg van nieuwe woorden zoveel mogelijk door de woorden ook uit te beelden. De woorden in deze les, een snoekduik nemen, zich neervlijen en neerploffen, worden een stuk duidelijker als u ze uitbeeldt en tegelijkertijd beschrijft wat u doet.</p>
--

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 4 t/m 7

1

1 Jesse: neerploffen

2 Fatima: neervlijen

3 Violet: een snoekduik nemen.

2.1

d een gedicht zonder rijm en zonder coupletten

2.2

De regels zijn niet vol.

2.3

1 Het gedicht heeft 18 regels.

2 Het gedicht heeft 2 zinnen.

3.1

a Hij wil je laten genieten.

3.2

a om ervan te genieten

4.1

a een gedicht met rijm en met coupletten

4.2

(gegaan - aan)

open - lopen

lijn - zijn

ziet - niet

haar - elkaar

mij - voorbij

4.3

vier coupletten

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **wantrouwen**, **vertrouwen**, **het voorgevoel**, **het bewijs** en **bedriegen**.
- De leerlingen oefenen het vormen van woorden met behulp van de voorvoegsels on-, her-, wan- en mis-.
- De leerlingen oefenen het geven van een betekenis aan de voorvoegsels: on-, her-, wan- en mis-.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Wordcluster 2

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 8 en 9

Extra oefening

- Werkboek 6, bladzijde 10

Betekenis van de woorden

wantrouwen:	Wantrouwen is het gevoel dat je iemand niet kunt vertrouwen. Het is het tegenovergestelde van vertrouwen.
vertrouwen:	Je vertrouwt iemand, als je denkt dat die persoon eerlijk is. Je denkt dat diegene doet wat hij zegt en dat hij je niet in de steek zal laten. Het is het tegenovergestelde van wantrouwen.
het voorgevoel:	Als je een voorgevoel hebt, heb je het gevoel dat er iets gaat gebeuren. Dat kan iets naars zijn, of juist iets heel leuks. Het woord 'voor' zegt het al. Je hebt een gevoel <u>voor</u> het gebeurt.
het bewijs:	Met een bewijs laat je zien dat iets echt waar is.
bedriegen:	Als je iemand bedriegt, ben je expres oneerlijk tegen hem.

Start**5**

U nodigt een kind uit om voor de klas te komen. U gaat achter het kind staan en zegt:

“Doe je armen maar wijd en laat je recht achterover vallen. Je kunt me **vertrouwen**, ik vang je op.”

U herhaalt deze oefening een paar keer, met steeds andere kinderen. Als u het de kinderen **toevertrouwt**, kunt u de oefening ook door twee kinderen laten uitvoeren.

Kern – Instructie 1

10

U laat de leerlingen het Woordweb zien en legt de woorden van het Woordweb uit:

“Wat we net gedaan hebben is een oefening in **vertrouwen**. Als je degene die je gaat opvangen niet helemaal **vertrouwt**, durf je jezelf niet te laten vallen. Je denkt misschien: Stel je voor, dat hij of zij me niet opvangt. Je gelooft dan niet dat het goed zal gaan. Je **wantrouwt** het. Iets **wantrouwen** is niet altijd verkeerd. Het is niet goed om zomaar alles en iedereen te **vertrouwen**. Soms heb je een **voorgevoel** dat iets niet goed zal gaan. Je voelt dan bijvoorbeeld, zonder dat je het zeker weet, dat je iemand beter niet kunt **vertrouwen**. Je denkt: die persoon is niet eerlijk. Hij belooft wel van alles, maar hij zal zich er niet aan houden. Hij zal mij kunnen **bedriegen**. Ook al heb je geen **bewijs** en kun je het niet laten zien. Je gevoel zegt dat het zo is. Dan is het goed om op je gevoel te **vertrouwen**.”

U maakt samen opdracht 1, op bladzijde 8 van het Werkboek.

U herhaalt met de leerlingen de vorige Woordwebben.

Kern – Instructie 2

20

U schrijft het woord ‘oneerlijk’ op het bord en vraagt aan de leerlingen of zij nog weten wat dit woord betekent (thema 1, Dierenmanieren). Verdeel het woord vervolgens in ‘on’ en ‘eerlijk’ en vertel dat het voorvoegsel on- hier ‘niet’ betekent. Dus eigenlijk staat er ‘niet eerlijk’.

De leerlingen maken opdracht 2, op bladzijde 9 van het Werkboek.

U bespreekt de antwoorden van opdracht 1 en vertelt dat on- ook een andere betekenis kan hebben. Illustreer dit met het volgende verhaaltje:

“De moeder van Camillo heeft laatst een pan gekocht, speciaal om pannenkoeken te bakken. Maar ze vindt die pan een onding. De pannenkoeken blijven steeds aan de bodem plakken en gaan kapot.”

U legt uit dan on- in ‘onding’ waardeloos of slecht betekent. Gebruik ook het woord ‘onkruid’ als voorbeeld. ‘Kruid’ betekent hier plant. Het is een plant die je niet in je tuin wilt hebben. Een ‘slechte’ plant dus.

U legt uit dat woorden zoals ‘oneerlijk’ en ‘onding’ gemaakt worden door een woorddeel en een woord aan elkaar vast te plakken. On- wordt een woorddeel genoemd omdat het niet als apart woord voorkomt, maar altijd een deel is van een ander woord.

U vertelt vervolgens dat er nog meer van deze woorddelen bestaan. Eerder in thema 1 is ook al gesproken over woorden met het woorddeel her-, zoals herkauwen, hertrouwen en dergelijke. U vraagt wat her- in deze woorden betekent (nog een keer, weer, opnieuw). ‘De koe herkauwt het gras.’

U schrijft de onderstaande woorden op het bord en markeert de voorvoegsels wan- en mis-, bijvoorbeeld met een kleur. U vraagt wat de gekleurde woorddelen betekenen.

misdaad (slechte daad)	– De dief heeft een misdaad gepleegd.
mislukking (iets dat niet gelukt is)	– Die goocheltruc was een grote mislukking.
wanhoop (geen hoop)	– John heeft weer een slecht punt. Je ziet de wanhoop op zijn gezicht.
wantrouwen (geen vertrouwen)	– De meneer gelooft niet wat het kind zegt. Hij wantrouwt haar.

De leerlingen maken opdracht 3 op bladzijde 9 van het Werkboek.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 4 en 5, bladzijde 10

Afsluiting

5

U speelt het spel ‘Galgje’. Gebruik een woord met een voorvoegsel dat in deze les aan de orde is geweest, bijvoorbeeld ‘**wantrouwen**’.

<p>Didactische tip: Abstracte woorden zijn moeilijker om uit te leggen. Je kunt ze niet aanwijzen of uitbeelden om het begrip te ondersteunen. Je kunt deze woorden vaak alleen uitleggen door een situatie te omschrijven die het woord verduidelijkt. Komt er een situatie gedurende de dag of week voor die het woord goed illustreert, gebruik dit moment dan om het desbetreffende woord opnieuw te herhalen. Ook al is het tijdens de rekenles of na een pauze.</p>

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 8 t/m 10

1

wantrouwen (rood)

iemand eng vinden

iemand raar vinden

iemand niet vertrouwen

een beetje bang zijn voor iemand

vertrouwen (blauw)

iemand leuk vinden

iemand grappig vinden

iemand lief vinden

veel plezier hebben met iemand

2

1 ongezellig

2 onnodig

3 ongeluk

4 ongeduldig

3

1 wantrouwen

3 misslag

5 wanorde

2 mislukking

4 misbaksel

6 wanhoop

4

1 herbouwen

3 herlezen

5 hergebruiken

2 heropenen

4 hertrouwen

5

enkele zelfbedachte zinnen waaruit moet blijken dat meneer Croes een verkeerde koop heeft gedaan: de auto vertoont allerlei gebreken

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het onderscheiden van gedichten op rijm, coupletten, zinskenmerken en bladspiegelkenmerken.
- De leerlingen oefenen het koppelen van de doelen van de lezer en de schrijver aan een tekst.
- De leerlingen oefenen het gebruik van de juiste bezittelijke en persoonlijke voornaamwoorden.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 2, bladzijde 53 t/m 56
- Werkboek 6, bladzijde 11

Extra oefening

- Werkboek 6, bladzijde 12

Voorbereiding

- U legt een leesboek en een boek met gedichten klaar. Het is de bedoeling dat de leerlingen zien dat op een bladzijde met een gedicht veel meer wit is.

Start**5**

U zegt:

“Deze les beginnen we met een gedicht. We ontdekken dat niet alle gedichten op dezelfde manier gemaakt zijn. Ook proberen we te begrijpen waarom mensen gedichten maken en waarom het leuk is om ze te lezen.”

U leest vervolgens met de leerlingen het gedicht ‘Alleen 2’ op bladzijde 53 van het Taalleesboek. Vraag aan de kinderen waaraan ze kunnen zien dat dit een gedicht is. (Het rijmt, het heeft coupletten en de regels zijn niet helemaal vol.)

Kern – Instructie 1**10**

U laat een bladzijde uit een leesboek en een gedichtenbundel zien. U vraagt wat de leerlingen opvalt. Uit de antwoorden moet naar voren komen dat er op een bladzijde met een gedicht veel meer wit is. Dat komt omdat de regels niet vol zijn en omdat er tussen de coupletten een witregel is.

U leest nu het gedicht ‘In gedachten’ voor op bladzijde 55 van het Taalleesboek. U laat daarna een leerling het gedicht nog eens voorlezen.

U vraagt:

“Hoe weet je zeker dat dit een gedicht is?” (Er is veel wit op de bladzijde, omdat de regels niet vol zijn.)

“Wat is het verschil met het gedicht ‘Alleen 2’?” (Het rijmt niet, behalve een keer en het heeft meer coupletten.)

U herhaalt nu nog even het doel waarmee een schrijver een gedicht schrijft en een lezer een gedicht leest (om de lezer te laten genieten, voor zijn plezier) door de volgende vragen te stellen:

“Heb je wel eens een gedicht geschreven? Waar ging het over? Waarom schreef je het gedicht? Lees je thuis ook wel eens een gedicht? Heb je een lievelingsgedicht? Waar gaat het over? Vind je het leuk om een gedicht te lezen?”

U herhaalt met de leerlingen de vorige Woordwebben.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U vraagt aan de kinderen of ze op bladzijde 55 van het Taalleesboek ook kunnen zien wie het gedicht heeft geschreven. (Ineke Wiegers) U vertelt dat als Ineke het heeft over ‘mijn vader’, ‘mijn wereld’ en ‘de gedachten van mij’ dan gaat het over de vader van Ineke, de wereld van Ineke en de gedachten van Ineke.

U schrijft de volgende voornaamwoorden op het bord:

persoonlijke voornaamwoorden:

mij

jou

u

ons

bezittelijke voornaamwoorden:

mijn

jouw

uw

ons, onze

U legt uit dat deze woorden wel veel op elkaar lijken, maar dat je ze toch op een andere manier gebruikt:

De woorden in het eerste rijtje zijn persoonlijke voornaamwoorden. Ze geven een persoon aan.

U schrijft de volgende voorbeelden op het bord:

Het huis is van mij.

Het huis is van jou.

Het huis is van u.

Het huis is van ons.

De woorden in het tweede rijtje zijn bezittelijke voornaamwoorden. Het geeft een bezit aan. Deze woorden staan altijd voor een de- of het- woord, ‘ons’ altijd voor een het- woord, ‘onze’ altijd voor een de- woord.

U schrijft de volgende voorbeelden op het bord.

Dit is mijn huis.

Dit is jouw huis.

Dit is uw huis.

Dit is ons huis en dit is onze hond.

U gaat even kort in op het gebruik van 'u'. Vraag aan de kinderen of ze weten wie je met 'u' aanspreekt. (U wordt gebruikt als je mensen niet kent of bij mensen die ouder zijn.)

Vergelijk ook het gebruik van deze beleefdheidsvorm met het Papiamentu. In het Papiamentu wordt niet een woordje zoals 'u' gebruikt. Om toch respect te tonen, spreek je iemand die je niet kent of een ouder iemand aan met de naam in plaats van het woord 'bo' te gebruiken.

U maakt samen met de leerlingen opdracht 1 t/m 3, op bladzijde 11 van het Werkboek. Ga bij opdracht 1 eerst na of de leerlingen het juiste lidwoord kennen bij de woorden.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 4.1 t/m 4.3, bladzijde 12

Afsluiting	10
-------------------	-----------

U laat een leerling het gedicht 'Naar oma' voorlezen op bladzijde 54 en 55 van het Taalleesboek. Vraag aan de leerlingen waarom het logeren bij oma vaak mis gaat. (Het kind heeft heimwee naar huis.) Kennen de kinderen dit gevoel?

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 11 en 12

1

1 onze	5 onze
2 ons	6 onze
3 onze	7 ons
4 onze	8 ons

2

1 jou 2 u 3 Onze 4 jouw 5 uw 6 ons

3

1 u 2 uw 3 Onze 4 ons

4.1

De drie volgende kenmerken: Het rijmt. Het heeft coupletten. De regels zijn niet vol.

4.2

heen - alleen bezet - let ben - ken

4.3

De schrijver voelt zich alleen, omdat het lijkt alsof hij niemand kent.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met **au** en **ou**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met de staartstukken **-er**, **-el** en **-em**.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 13 en 14

Voorbereiding

- U zet het filmpje klaar met de 'au-rap':
<https://www.youtube.com/watch?v=hQot9JrHdaM>.
- kladpapier klaarleggen

Start**5**

U vertelt dat u de les vandaag begint met een rap. Niet dat u zelf gaat rappen, maar dat u met de klas naar een rap gaat kijken. U zegt tegen de leerlingen dat ze goed moeten kijken en luisteren. U start het filmpje met de 'au-rap' (<https://www.youtube.com/watch?v=hQot9JrHdaM>).

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden via youtubedownload.nl of een gelijksoortige website. Of u leest de rap zelf voor:

*Die prachtige pauw, heeft zo'n last van zijn klauw.
Wat zielig! Straks valt de stakker nog flauw.
Laura eet graag rauw, dus niet warm, liever lauw,
met saus, gemaakt van druppeltjes dauw.*

*Pauls jas is niet blauw, meer een tikkeltje grauw.
Maar als je dat opmerkt, dan krijg je een snauw.
Als ik vettigheid kauw, wordt mijn broek veel te nauw.
En dat doet au! Dus stop ik maar gauw, dus stop ik maar gauw,
stop ik maar gauw, stop.*

Kern – Instructie 1**20**

Voor de duidelijkheid laat u het filmpje nog een keer zien. Daarna vraagt u de leerlingen wat hen is opgevallen aan het filmpje. (Er komen heel veel woorden in het filmpje voor met de klank /au/.) U vraagt de leerlingen om een aantal woorden met /au/ te noemen die ze hebben gehoord (*pauw, klauw, flauw, rauw, lauw, saus, dauw, blauw, grauw, snauw, kauw, nauw, au en gauw*).

Wanneer een aantal woorden is genoemd, laat u de leerlingen bladzijde 6 van het Werkboek voor zich nemen. Daar staan de woorden uit de rap op een rij.

U zegt:

“Jullie zien hier allemaal woorden met een /au/-klank die geschreven worden met *au*. Zoals jullie weten, is er nog een manier om de /au/-klank te schrijven, namelijk met *ou*. Er zijn niet zoveel woorden die met *au* worden geschreven. De meeste woorden met een /au/-klank worden met *ou* geschreven. Er zijn geen regels die vertellen of je een woord met *au* of *ou* moet schrijven. Je moet deze woorden goed onthouden en uit je hoofd leren. Een rap zoals we die net hebben gezien, kan je helpen om de woorden te onthouden.”

Ook vertelt u de leerlingen dat wanneer een woord op de /au/-klank eindigt, dat er dan meestal een *w* volgt. Alleen het woord *au* krijgt geen *w* op het eind.

De leerlingen nemen bladzijde 13 van het Werkboek voor zich. U vertelt dat u samen met hen een verhaaltje gaat lezen van Els, die haar kleine broertje Wout eten wil geven. U leest het verhaaltje een keer voor en daarna leest u het klassikaal in koor. U bespreekt vervolgens de bijbehorende opdracht. U doet de eerste drie zinnen gezamenlijk en daarna gaan de leerlingen zelfstandig aan het werk.

Na afloop schrijft u de antwoorden op het bord en kijken de leerlingen hun opdracht na.

Kern – Instructie 2	15
----------------------------	-----------

U schrijft op het bord:

gebouw

bewijs

verhaal

slapen

kippen

mooie

huisje

grootste

U zegt:

“Jullie weten dat in heel veel woorden een *e* geschreven staat, maar dat je die soms uitspreekt als een /u/. Als je naar de woorden op het bord kijkt, zien we *g/u/bouw*, *b/u/wijs*, *v/u/rhaal*, *slap/u/n*, *kipp/u/n*, *mooi/u/*, *huisj/u/* en *grootst/u/*. Met deze woorden hebben we vaker geoefend. Maar nu nemen we er ook

woorden bij die *-er*, *-em* of *-el* aan het eind krijgen. Bijvoorbeeld *liever* of *enkel*. Neem je Werkboek voor je op bladzijde 14.”

U bespreekt oefening 3 op bladzijde 14 met de leerlingen en maakt deze klassikaal. U geeft beurten en schrijft het goede woord op het bord.

Oefening 4 geeft u als een dictee. U leest het eerste woord voor, *de vijver*, en de leerlingen zoeken het plaatje dat bij het woord hoort. Onder dat plaatje schrijven zij *de vijver*. Hetzelfde doet u met de overige woorden.

- de vijver	- de kachel	- de vleugel
- de vinger	- het anker	- de vlieger
- de schouder	- de bliksem	
- de sleutel	- de wortel	

Afsluiting	5
-------------------	----------

Als afsluiting verdeelt u de klas in groepjes en geeft u hen kladpapier. Per groepje bedenken de leerlingen zoveel mogelijk woorden met een *e* die als */u/* klinken. U geeft hen een minuut om de woorden te bedenken en op te schrijven. Het groepje met de meeste goede woorden heeft gewonnen.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 13 en 14

2

	ou		au
Wout	<i>stout</i>		<i>gauw</i>
koud	<i>wou</i>		<i>saus</i>
zout	<i>mouw</i>		<i>flauw</i>
Wouts	<i>kous</i>		<i>au</i>
Fout			<i>blauw</i>

3

- 1 *spiegel*
- 2 *winkel*
- 3 *wijzer*
- 4 *winter*
- 5 *stiekem*
- 6 *bliksem*
- 7 *spijker*

4

<i>sleutel</i>	<i>bliksem</i>	<i>vinger</i>	<i>wortel</i>	<i>vlieger</i>
<i>schouder</i>	<i>kachel</i>	<i>vijver</i>	<i>vleugel</i>	<i>anker</i>

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het vaststellen van persoonsgegevens van een spreker en de emoties die daaraan ten grondslag liggen.

Materiaal

Klassikaal

- luister-cd, fragment 7

Individueel

Voorbereiding

- U zorgt voor de faciliteiten die u nodig hebt om de cd te beluisteren.

Start**5**

U zegt:

“In deze les gaan we naar mensen op een cd luisteren. En we proberen te raden hoe ze zich voelen. Alleen al door goed te luisteren, kun je heel veel over iemand te weten komen.”

Kern – Instructie 1**20**

Via de cd laat u drie fragmenten horen waarin mensen iets over zichzelf vertellen. Na elk fragment stelt u de volgende vragen:

- 1 “Was dit een man, een vrouw, een jongen of een meisje? Hoe kun je dat horen?”
- 2 Hoe oud is hij/zij, denk je?
- 3 Kun je aan de stem horen hoe hij/zij zich voelt? Welk gevoel is dat dan?
- 4 Hoe komt het dat hij/zij zo spreekt?”

Fragment 1

‘Eerst dacht ik dat het wel mee zou vallen in mijn eentje. Maar ik vind het nu toch wel moeilijk, hoor. Ik moet er vooral aan wennen als ik thuiskom. Vroeger stond hij me altijd kwispelend op te wachten omdat ik dan wat lekkers voor hem meebracht. Het is nu wel erg stil in huis. Ik heb zijn mand maar laten staan en zijn riem hangt nog gewoon aan de kapstok. Ik heb er wel aan gedacht om nog een andere te nemen, maar ik doe het toch maar niet. Stel je voor dat hij ook ontsnapt en de weg oversteekt...’

U stelt de bovengenoemde vragen en bespreekt de antwoorden. Laat de leerlingen ook steeds uitleggen hoe ze aan hun antwoord komen. (Waarom denk je dat?)

Antwoorden:

- 1 een vrouw, dat hoor je aan de stem
- 2 ongeveer zeventig of tachtig jaar
- 3 ja, ze is verdrietig
- 4 Haar hond is doodgegaan/doodgereden.

U behandelt de volgende fragmenten op dezelfde manier:

Fragment 2

'Ik ben Elena en ik woon in een ver land. Mijn ouders zitten in de gevangenis. Ze waren boos op de regering. Ze zeiden dat het een schande was dat de mensen zo arm zijn. Daarom zijn ze opgepakt door de geheime politie. Ik heb geen opa en oma om voor me te zorgen. Daarom zit ik nu in een weeshuis.'

Antwoorden:

- 1 een meisje, dat hoor je aan de stem en aan haar naam.
- 2 ongeveer negen jaar
- 3 ja, ze voelt zich verdrietig
- 4 Ze zit alleen in een weeshuis.

Fragment 3

'Kijk, daar lopen ze met z'n vieren. Ze noemen zich de club van vier. Eerst was het de club van vijf en hadden we best veel lol. Volgens mij komt het allemaal door Patrick. Die heeft vast de anderen opgestookt. Nou ja, ze doen maar! Ik hoef ze in elk geval nooit meer te zien en ik praat ook nooit meer met ze. Dat is hun eigen schuld. Ik heb allang plannen voor een nieuwe club. En ik weet al wie ik daarvoor ga vragen. In elk geval niet van die stomme klierjochies zoals zij!'

Antwoorden:

- 1 een jongen, dat hoor je aan de stem.
- 2 ongeveer negen jaar
- 3 ja, hij is boos
- 4 Hij mag niet meer met de club meedoen.

Kern – Instructie 2

10

U leest vervolgens de volgende zinnen voor. En vraagt hoe de spreker zich waarschijnlijk voelt en hoe dat zou kunnen komen.

Let op! De antwoorden op de vraag hoe de desbetreffende persoon zich voelt zijn sterk afhankelijk van de wijze waarop u de zin voorleest.

Wellicht kunt u ook eens dezelfde zin met verschillende intonaties voorlezen, bijvoorbeeld: onverschillig, stoer, vrolijk, onbewogen.

1 'Er is op de hele camping niemand van mijn leeftijd om mee te spelen.'
(boos/verdrietig, omdat er niemand is om mee te spelen)

2 'Nergens zag ik mijn ouders en ik hoorde alleen nog maar gefluit van de vogels.'
(bang, omdat hij/zij in het bos verdwaald is)

3 'Andere kinderen hebben vaak broertjes en zusjes en ik dus niet.'
(verdrietig/boos, omdat hij/zij het niet leuk vindt om enig kind te zijn)

Afsluiting	10
-------------------	-----------

U laat de kinderen zinnen bedenken waarna de andere leerlingen dezelfde vragen moeten beantwoorden:

- Hoe voelt de spreker zich?
- Hoe zou dat kunnen komen?

Indien nodig, helpt u de leerlingen op gang door de onderwerpen aan te dragen, bijvoorbeeld huisdieren, vakantie, ziek zijn, et cetera...

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de uitdrukkingen ‘moederziel alleen zijn’ en ‘in de steek laten’.
- De leerlingen leren dat het voorvoegsel in een bijvoeglijk naamwoord een versterkende waarde kan hebben.
- De leerlingen oefenen het toepassen van bijvoeglijke naamwoorden met een voorvoegsel met versterkende waarde zoals oerlelijk, superlicht en indroevig.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb, Woordcluster 3

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 15 t/m 17

Extra oefening

- Werkboek 6, bladzijde 18

Vorbereiding

- U zorgt voor een krant.

Betekenis van de woorden

moederziel alleen zijn: Als je moederziel alleen bent, ben je helemaal in je eentje.

in de steek laten: Iemand in de steek laten betekent; iemand niet meer helpen als hij in moeilijkheden zit.

Start**5**

U pakt de krant, waarin zogenaamd het volgende berichtje staat. U leest voor:

“**POEZEN IN DE STEEK GELATEN.** Gisteravond is in het winkelcentrum een nest jonge poesjes gevonden. Winkelende voorbijgangers meenden al enige tijd zachtjes miauwen te horen, maar wisten niet waar het vandaan kwam. Totdat een wakker winkelmeisje een tas op de stoep ontdekte. Er zaten geen spullen in. Wel zes hongerige poesjes! Het is niet bekend wie de diertjes zo **moederziel alleen** heeft achtergelaten. Het winkelmeisje reageerde verontwaardigd: “Wie **laat** nou zulke lieve diertjes **in de steek**?” De mensen om haar heen waren het direct met haar eens. Zulke onschuldige diertjes laat je niet **moederziel alleen**. Binnen vijf minuten waren er al vijf belangstellenden. Zij wilden wel een klein poesje hebben. De winkelhulp nam het zesde.’

Kern – Instructie 1**10**

U legt uit:

“De poesjes waren **moederziel alleen**. Dat betekent: helemaal alleen. Iemand had de poesjes **in de steek gelaten**. Dat betekent: alleen achtergelaten, zonder verzorging. De poesjes konden nog niet voor zichzelf zorgen.

Geen eten vinden, zelfs niet uit de tas komen. Het is dus wel laf om zulke jonge dieren **in de steek te laten**. Er moet toch een andere oplossing zijn. Maar misschien hoopte degene die de poezen **in de steek liet**, dat de tas snel gevonden zou worden. Misschien stond de tas daarom wel in het winkelcentrum. Daar is het immers altijd druk en wordt zo'n tas met miauwende poesjes altijd wel gevonden. Toch blijft het vreemd: zes jonge poesjes **moederziel alleen** in een tas!"

U laat vervolgens Woordweb 3 zien. U zegt:

"Kijk, dit jongetje wordt ook alleen gelaten. Hebben jullie dat ook wel eens meegemaakt?"

U stelt de leerlingen de volgende vragen:

- "Wie heeft zich wel eens **moederziel alleen** gevoeld?"
- In welke situatie was dat?"
- Hoe voelde je je toen?"

De leerlingen maken opdracht 1, op bladzijde 15 van het Werkboek.

U herhaalt met de leerlingen de vorige Woordwebben.

Kern – Instructie 2

25

U legt uit dat het woord 'moederziel' het woord 'alleen' versterkt. Je bent echt in je eentje. Vertel dat niet alleen losse woorden een ander woord kunnen versterken, maar dat het ook voorkomt dat een woord of woorddeel binnen een woord dit doet.

U schrijft op het bord: oerlelijk, superlicht en indroevig. U maakt duidelijk dat de woorden lelijk, licht en droevig er eerst waren en dat er daarna een woordje of woorddeel is voorgezet, namelijk oer-, super- en in-. Deze toevoegingen betekenen: erg, heel, heel erg. Oerlelijk is bijvoorbeeld heel erg lelijk.

Vertel dat het woordje 'over' ook zo'n woord is. Als je 'over' voor een woord plakt, versterk je de betekenis van dat woord.

U schrijft op het bord:

overgelukkig overheerlijk overrijp.

Vraag aan de kinderen wat deze woorden betekenen en laat ze een zin bedenken met dat woord.

De leerlingen maken de opdrachten 2, 3.1 en 3.2, op bladzijde 16 en 17 van het Werkboek. Indien nodig biedt u hulp.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 4.1 en 4.2, bladzijde 18

Afsluiting	5
-------------------	----------

Speel het spel 'Geef je zin door'. U fluistert een zin in het oor van het eerste kind, bijvoorbeeld 'De hondjes liggen **moederziel alleen** in hun mandje'. De leerling fluistert de zin in het oor van de volgende leerling, dit gaat net zolang door tot de zin de hele kring rond is geweest. Aan het eind van de kring wordt gecontroleerd of de zin goed doorgegeven is. Als de zin niet overeenkomt, dient u de kring terug te lopen om te kijken waar het mis ging. Herhaal tot slot de betekenis van het nieuwe woord.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 15 t/m 18

1

1 B "Moederziel alleen betekent dat je helemaal alleen bent."

2 A "In de steek laten betekent dat je iemand niet meer helpt."

2

c heel erg eenzaam

3.1

b heel erg (dom, triest, snel)

3.2

1 De verhuishwagen was bomvol.

5 Sommige spullen waren loodzwaar.

2 Onderweg was het oergezellig.

6 Het was doodstil.

3 In de stad was het superdruk.

7 Ze waren zielsgelukkig.

4 Ze waren beresterk en superhandig.

4.1

zelfbedachte zinnen met de woorden doodziek, oerlelijk en superlicht

4.2

een zelfbedacht verhaaltje dat moet passen bij de titel 'Supersnelle Sjakie'

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen hoe ze het onderwerp van een verhaal/gedicht/alinea kunnen vaststellen.
- De leerlingen oefenen hoe ze de denkrelatie oorzaak-gevolg kunnen hanteren.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek, bladzijde 58 en 59
- Werkboek 6, bladzijde 19 en 20

Extra oefening

- Werkboek 6, bladzijde 21

Start**5**

U zegt:

“In deze les gaan we onderzoeken waar verhaaltjes over gaan. Niet alleen waar ze helemaal over gaan, maar ook waar delen van het verhaal, of het gedicht over gaan.”

Kern – Instructie**30**

U maakt met de kinderen opdracht 1, op bladzijde 19 van het Werkboek.

U vraagt:

“Wie heeft dat ook wel eens, dat je niet kunt slapen? Hoe komt dat? Wat doe je dan?”

U praat er met de kinderen over wat voor gevoel het geeft om echt niet te kunnen slapen. (Je voelt je helemaal alleen, net als Olaf.) Daarna zegt u:

“We weten nu dat het onderwerp van het hele verhaal is: Olaf voelt zich helemaal alleen.”

U schrijft op het bord:

Onderwerp van het hele verhaal: Olaf voelt zich helemaal alleen.

U zegt nu:

“Het verhaal bestaat uit drie alinea’s. Dat kun je niet duidelijk zien, want er staan geen witregels tussen. Wie weet nog wanneer er in een verhaal een nieuwe alinea begint?” (We maken een nieuwe alinea als er iets heel anders gebeurt, als er iets op een andere plaats, of op een andere tijd gebeurt en dergelijke.)

U leest de eerste alinea nog eens voor. Nadat u regel 1 tot en met 3 hebt voorgelezen vraagt u:

“Waar gaat deze eerste alinea over?” (Olaf kan niet slapen.)

U schrijft op het bord:

Onderwerp alinea 1: Olaf kan niet slapen.

U leest nu de tweede alinea nog eens voor (regel 4 tot en met 6) en u vraagt:

“Waarom is dit een nieuwe alinea?” (Er gebeurt iets anders. Alinea 1 is een inleiding of begin van het verhaal. In alinea 2 wordt verteld wat Olaf hoort.)

“Waar gaat deze tweede alinea over?” (Olaf hoort iemand lopen.)

U schrijft op het bord:

Onderwerp alinea 2: Olaf hoort iemand lopen.

Ten slotte leest u de derde alinea nog eens voor (regel 7 tot en met 10) en u vraagt:

“Waarom is dit een nieuwe alinea?” (Er gebeurt iets nieuws.)

“Waar gaat deze derde alinea over?” (Olaf gaat uit bed.)

U schrijft op het bord:

Onderwerp alinea 3: Olaf gaat uit bed.

U vat alles nog eens als volgt samen: Wat u opnoemt, wijst u tegelijkertijd aan op het bord.

“Het onderwerp van het verhaal is: Olaf is helemaal alleen. Het hele verhaal is verdeeld in drie alinea's. Het onderwerp van de tweede alinea is: Olaf hoort iemand lopen. En het onderwerp van de derde alinea is: Olaf gaat uit bed. We kunnen dus van een heel verhaal het onderwerp vaststellen, maar ook van de alinea's van een verhaal.”

U leest samen de tekst op bladzijde 59 van het Taalleesboek.

De leerlingen maken vervolgens de bijbehorende opdrachten 2.1 t/m 2.3, op bladzijde 20 van het Werkboek. Indien nodig biedt u hulp.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 3.1 t/m 3.3, bladzijde 21

U herhaalt met de leerlingen de vorige Woordwebben.

Afsluiting**5**

U bespreekt de opdrachten en loopt de antwoorden stuk voor stuk door. Bij een fout antwoord geeft u positief commentaar: u zegt, waar mogelijk, dat het verhaaltje of de alinea daar (misschien) ook wel een beetje over gaat, maar dat het goede antwoord het meest van toepassing is.

Antwoorden

Werkboek, blz. 19 t/m 21

1.1

c Olaf voelt zich helemaal alleen.

1.2

doordat het licht in de gang brandt

1.3

Bijvoorbeeld:

helemaal alleen

2.1

d Noortje en Vincent vinden een hond.

2.2

Alinea 1: Noortje en Vincent lopen 's morgens naar school.

Alinea 2: Noortje en Vincent vinden een hond.

Alinea 3: Noortje en Vincent nemen de hond mee naar school.

2.3

Bijvoorbeeld:

De hond kan verdwaald zijn. / Misschien heeft iemand hem achtergelaten. /

De hond heeft al lang niet meer gegeten. / De hond heeft geen baasje (meer).

3.1

a Oma is alleen.

3.2

Couplet 1: b Oma kent niemand.

Couplet 2: c Oma is liever met z'n tweeën.

Couplet 3: a Oma mag met moeder mee.

3.3

Oma is alleen, omdat opa is doodgegaan.

Lesinhoud

- De leerlingen herkennen 'de' en 'het' woorden en de bijbehorende meervoudsvorm.
- De leerlingen oefenen de meervoudsvorm van zelfstandige naamwoorden met de uitgang -s, -n of -eren.
- De leerlingen oefenen de meervoudsvorm van zelfstandige naamwoorden die zonder of met betekenisverschil de uitgang -s of -en kunnen krijgen.
- De leerlingen oefenen het maken van een samengestelde zin met het voegwoord 'zodat'.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 22 t/m 24

Extra oefening

- Werkboek 6, bladzijde 25

Start**5**

U zegt:

“Vandaag gaan we het hebben over **de-** en **het-** woorden. Waar er maar één van is, maken wij er meer van. Ook gaan we zinnen aan elkaar plakken, met het woordje 'zodat'. Bijvoorbeeld: 'De tafels en stoelen staan recht, zodat we kunnen beginnen met de opdrachten.

Julie gaan eerst zelf aan de slag en daarna bespreken we de antwoorden samen.”

Kern – Instructie 1**25**

De leerlingen maken de opdrachten 1 en 2.1, op bladzijde 22 van het Werkboek. U controleert de antwoorden samen.

U vertelt vervolgens dat **het-** en **de-** woorden enkelvoud (er is er maar één) of meervoud (er zijn er meer) kunnen zijn.

U bespreekt en maakt opdracht 2.2, op bladzijde 23 van het Werkboek samen.

Vervolgens schrijft u de twee meervouden van het woord 'blad' op het bord:

(1) bladeren

blad

(2) bladen

U legt het verschil uit tussen 1 en 2. (Bladeren zitten aan planten. Bladen zijn stukken papier, met elk twee bladzijden; of kranten en tijdschriften.)

U bespreekt en maakt de opdrachten 3.1 en 3.2, op bladzijde 23 van het Werkboek, samen.

Kern – Instructie 2	10
----------------------------	-----------

U bespreekt opdracht 4, op bladzijde 24 van het Werkboek met de leerlingen. Vraag aan de leerlingen wat er verandert als het woord ‘zodat’ gebruikt wordt. (de woordvolgorde)

Het is niet nodig om precies te vertellen welke soort woorden van volgorde veranderen. Voor dit moment volstaat dat de leerlingen ontdekken dat er iets in de volgorde verandert.

U maakt samen opdracht 4 in het Werkboek.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 5 en 6, bladzijde 25

Afsluiting	5
-------------------	----------

U schrijft het woord ‘bladeren’ op het bord. De leerlingen krijgen een paar minuten om met deze letters zoveel mogelijk woorden te bedenken. Wie heeft de meeste woorden gevonden?

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 22 t/m 25

1

1 de kalveren; het paard; de boer; de hoeven; de boer; het hooi; de voerbakken; het gras; de winter; de boer; het hooi; de dieren; de wortels; het paard

2 kalveren; hoeven; voerbakken; dieren; wortels

3 De boer geeft het hooi aan de dieren, zodat ze niet verhongeren.

Hij geeft de wortels ook nog aan het paard, zodat het lekker kan knabbelen.

2.1

de deur	de boer
de vader	het schaap
het huis	de appel
de vogel	de wortel

2.2

Let u er bij deze opdracht op, dat twee woorden in beide rijen passen: wortels/wortelen en appels/appelen.

...s	...en
de vaders	de deuren
de vogels	de huizen
de appels	de boeren
de wortels	de schapen
	de appelen
	de wortelen

3.1

Tim is in de war, want 'eien' moet zijn: eieren.

3.2

kinderen kalveren bladeren lammeren

4

1 Tim springt ineens op de bank, zodat de kat wakker wordt.

2 Een man op tv zegt grappige dingen, zodat Tim moet lachen.

3 Tim heeft dolle pret, zodat Tes ook moet lachen.

5

...s	of	...meer
de appels	of	de appelen
de wortels	of	de wortelen
de groentes	of	de groenten
de ziektes	of	de ziekten

6

1 Tim is alleen thuis, zodat hij de tv heel hard aanzet.

2 Zijn vriendjes waren er niet, zodat hij zich verveelde.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met /au /.
- De leerlingen oefenen het herkennen van woorden met de staartstukken **-ens**, **-erd** en **-end**.
- De leerlingen oefenen het verdelen van woorden in klankgroepen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 26 t/m 28

Start**10**

U vertelt dat u de les vandaag begint met een oefendictee. U herinnert hen aan de les over de *au*-woorden. Dat u die begon met de 'Au-rap' en dat daar alleen maar *au*-woorden werden gerapt met *au*.

U vertelt hen dat ze nu van die woorden een dictee gaan maken. De leerlingen nemen bladzijde 26 van het Werkboek voor zich.

U leest een aantal zinnetjes voor en herhaalt het *au*-woord in de zin. Dat woord schrijven de leerlingen op in hun Werkboek.

U leest de volgende zinnen en woorden voor:

1 Die prachtige <i>pauw</i>	<i>de pauw</i>
2 heeft zo'n last van zijn <i>klauw</i> .	<i>de klauw</i>
3 Straks valt hij nog <i>flauw</i> .	<i>flauw</i>
4 Laura eet graag <i>rauw</i>	<i>rauw</i>
5 dus niet warm, liever <i>lauw</i> ,	<i>lauw</i>
6 met <i>saus</i> ,	<i>de saus</i>
7 gemaakt van druppeltjes <i>dauw</i> .	<i>de dauw</i>
8 Pauls jas is niet <i>blauw</i> .	<i>blauw</i>
9 Als ik vettigheid <i>kauw</i> ,	<i>kauw</i>
10 wordt mijn broek veel te <i>nauw</i> .	<i>nauw</i>

U schrijft de woorden op het bord zodat de leerlingen hun oefendictee kunnen nakijken.

Kern – Instructie 1**20**

U zegt:

“We hebben in les 5 geoefend met woorden als *sleutel*, *bliksem* en *vinger*. De regel die we moeten onthouden is, dat je een /u/ hoort in de tweede klankgroep, maar dat je een *e* schrijft.

Daarvoor kenden we al de *doe*-woorden, waar je ook vaak /un/ op het eind hoort, maar *-en* schrijft. Kijk maar naar *maken*, *lopen* en *zeggen*. Of de woorden die eindigen op /u/ of /ju/. Zoals *grote* of *meisje*. Vandaag gaan we nog meer woorden leren schrijven die een /u/-klank hebben, maar waar je een *e* schrijft.”

U schrijft op het bord:

100

U vraagt een van de leerlingen dit voor te lezen. Wanneer het is voorgelezen, herhaalt u het woord *honderd*. U verdeelt het woord in klankgroepen: *hon-derd*. U herinnert de leerlingen eraan dat je een woord in klankgroepen moet verdelen om te weten hoe je het moet schrijven. U zegt nogmaals ‘*hon-derd*’ en legt uit dat in de eerste klankgroep geen problemen zijn.

“We horen een korte klank, die eindigt op een medeklinker. Dus schrijven we wat we horen: *hon*. In de tweede klankgroep /*durt*/ horen we een /u/ en een /t/ aan het eind. Hier geldt: we horen en zeggen een /u/, maar schrijven een *e*. Voor de laatste letter moeten we het woord langer maken om te weten of we een *t* of een *d* moeten schrijven. Als je *honderd* langer maakt, wordt het *honderden*, dus schrijven we honderd met een *d*.”

Nadat u het woord *honderd* op het bord hebt geschreven, vraagt u de klas het volgende:

“Hoe zou je nu het woord *duizend* schrijven? Wie kan mij helpen om dit woord te schrijven? Wat gaan we eerst doen?” (Het woord in klankgroepen verdelen: *dui-zend*.)

U vraagt vervolgens aan een leerling of er problemen zijn met de eerste klankgroep *dui*. (nee, want we horen een tweetekensklank aan het eind, dus schrijven we wat we horen: *dui*)

Bij de tweede klankgroep horen we /*zunt*/. (Let op het duidelijk uitspreken van de *z*.) U vraagt of we hier ook moeten schrijven wat we horen. (nee, want we horen aan het eind van het woord /*unt*/ maar moeten een *e* schrijven Om te weten of er een *t* of een *d* moet worden geschreven, maak je het woord langer: *duizenden*.) Ook het woord *duizend* schrijft u op het bord.

U laat de leerlingen het Werkboek voor zich nemen op bladzijde 26. Oefening 2 en 3 (bladzijde 27) maakt u klassikaal.

Kern – Instructie 2

15

U zegt:

“We hebben net gezien dat het belangrijk is om woorden in klankgroepen te verdelen. Daarom gaan we daar nog verder mee oefenen.

Allereerst wil ik van jullie graag weten welke klankgroepen we kennen.” (lange klanken, korte klanken, tweetekenklanken en klanken die eindigen op een medeklinker)

“Ik zal van al deze klanken een voorbeeld geven:

Lange klank: /aa/, /ee/, /oo/, /uu/ *ver-hg-len*

Korte klank: /o/, /u/, /a/, /i/, /e/ *po-tten*

Tweetekenklank: /ui/, /eu/, /ei/, /au/, /oe/ *onderdui-ken*

Medeklinkerklank: *prin-ses”*.

De leerlingen nemen bladzijde 27 van het Werkboek voor zich. Omdat klanken herkennen belangrijk is en ze het woord niet alleen moeten lezen, maar ook horen, leest u bij opdracht 4 en 5 de woorden hardop voor. Bij opdracht 4 schrijft u meteen het woord in de goede rij. Bij opdracht 5 (bladzijde 28) kunt u de opdracht naderhand gezamenlijk nakijken en de leerlingen beurten geven. Wanneer zij het antwoord geven, laat u hen de klankgroepen verwoorden. Opdracht 6 kunnen de leerlingen maken als er tijd over is.

Afsluiting

5

Als afsluiting vraagt u de leerlingen wat ze moeilijk vonden en waarom. U laat een leerling vertellen wat hij of zij geleerd heeft. Eventueel kan een andere leerling dit aanvullen.

Antwoorden

Werkboek, blz. 26 t/m 28

1

1 de pauw	6 de saus
2 de klauw	7 de dauw
3 flauw	8 blauw
4 rauw	9 kauw
5 lauw	10 nauw

2.1

1 <u>volgens</u>	
2 <u>minstens</u>	<u>honderd</u>
3 <u>nergens</u>	
4 <u>Telkens</u>	
5 <u>minstens</u>	
6 <u>woedend</u>	

2.2

eigenwijs luisteren
je de
gezegd volgende
kunnen

3

volgend minstens duizend

4

medeklinker tweetekenklank

kantoor breinaald
ontbijt weijland
kiespijn driehoek
prinses boeman
fontein iemand
elftal glijbaan

5

k/kk	p/pp	t/tt	s/ss
ker <u>kk</u> lok	kies <u>pij</u> n	eet <u>za</u> al	grass <u>priet</u>
kalk <u>o</u> en	loop <u>pl</u> ank	rij <u>t</u> uig	pas <u>poort</u>
mel <u>kk</u> an	slaap <u>pl</u> aats	kant <u>o</u> or	muis <u>st</u> il
werk <u>w</u> EEK	stop <u>pl</u> icht	boot <u>tt</u> ocht	fiets <u>st</u> el

6

1	g	r	a	p	j	a	s	
2	b	a	l	k	o	n		
	3	d	e	r	t	i	e	n
4	e	l	f	t	a	l		
	5	e	i	l	a	n	d	
	6	n	i	e	m	a	n	d
7	h	ij	s	k	r	a	a	n

Het woord is: portier

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen rijmen en associëren.
- De leerlingen experimenteren met rijmloze verzen.
- De leerlingen oefenen beginrijm herkennen en bedenken zelf zinnen met beginrijm.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek, bladzijde 62
- Werkboek, bladzijde 29 en 30

Extra oefening

- Werkboek, bladzijde 31

Start**5**

U vertelt dat er een mooi gedicht staat in het Taalleesboek. Leg uit dat het geschreven is door een jongen voor zijn knuffel. Hij heeft zijn knuffel niet mee op kamp genomen, omdat hij bang was dat de andere jongens hem dan zouden uitlachen. Nu heeft hij spijt.

U leest samen het gedicht op bladzijde 62 van het Taalleesboek en bespreekt met de leerlingen wat ze van het gedicht vinden en wat ze erbij voelen. (Word je blij van dit gedicht of juist een beetje verdrietig?)

Kern – Instructie 1**25**

U vertelt dat de kinderen in de aankomende twee lessen het maken van een gedicht gaan oefenen, gedichten die rijmen, maar ook gedichten die niet rijmen. Vertel dat het soms moeilijk is om te beginnen, maar als je eenmaal bezig bent, gaat het vaak vanzelf. Leg uit hoe u te werk gaat als u een gedicht maakt dat rijmt: U kiest een onderwerp, u schrijft woorden op die met dat onderwerp te maken hebben, u zoekt woorden die rijmen op die woorden en u maakt zinnen met de rijmwoorden.

U maakt samen de opdrachten 1.1 en 1.2, op bladzijde 29 van het Werkboek.

U vertelt dat u nu met de kinderen een gedicht gaat maken zonder rijm en legt uit hoe u dat aan gaat pakken: U kiest een onderwerp, u schrijft woorden op die met dat onderwerp te maken hebben, u kiest daar een paar woorden uit, u maakt zinnen met deze woorden en verandert vervolgens de zinnen.

U maakt samen de opdrachten 2.1, 2.2 en 2.3 op bladzijde 30 van het Werkboek.

U schrijft de vier zinnen die u samen gemaakt hebt bij opdracht 2.3 op het bord. U zegt dat u de zinnen anders gaat opschrijven en legt uit dat in gedichten de zin vaak dóórloopt over twee of meerdere regels.

Voorbeeld voor de leerkracht:
Ik sta alleen op het schoolplein.
Er is niemand om mee te spelen.

Ik sta
alleen
op het schoolplein.

Er is
niemand
om mee te spelen.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 3 en 4, bladzijde 31

Afsluiting	5
-------------------	----------

U leest met de kinderen het gedicht op dat u samen hebt gemaakt. Laat de kinderen dit gedicht boos, blij, verdrietig en bang voorlezen.
Welk gevoel past het beste bij dit gedicht?

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 29 t/m 31

1.1

eigen rijmwoorden

1.2

twee rijmpjes van twee regels

2.1

zelfbedachte woorden die verbonden zijn met het woord 'alleen'

2.2

vier eigen zinnen met woorden uit opdracht 2.1

2.3

de zinnen van opdracht 2.2 met een andere woordvolgorde

3

eigen rijmzinnen met woorden uit het hok of andere rijmwoorden

4

de vier zinnen in een zelf gekozen volgorde

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen rijmen en associëren.
- De leerlingen oefenen beginrijm herkennen en bedenken zelf zinnen met beginrijm.
- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **herhalen**, **herkennen** en **herschrijven**.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek, bladzijde 52
- Werkboek, bladzijde 32 en 33

Extra oefening:

- Werkboek, bladzijde 34

Betekenis van woorden:

- herhalen:** Als je iets herhaalt, dan doe je iets nog een keer. Of je zegt het nog een keer. (“Kun je de vraag herhalen?” “Kun je de vraag nog een keer zeggen?”)
- herkennen:** Als je iemand of iets herkent, dan heb je diegene of dat voorwerp al een keer gezien en weet je wie hij is of wat het is. Je herkent het.
- herschrijven:** Herschrijven betekent: iets opnieuw, op een andere manier, schrijven.

Start**10**

U vertelt dat er een mooi gedicht staat in het Taalleesboek. Leg uit dat het geschreven is door een mevrouw die heel bekend is in Nederland om haar gedichten en verhalen. Ze heet Annie M.G. Schmidt. Misschien kennen de leerlingen de verhalen van Jip en Janneke, deze zijn ook door haar geschreven.

U leest samen het gedicht ‘Het fluitketeltje’ op bladzijde 52 van het Taalleesboek en bespreekt met de leerlingen wat ze van het gedicht vinden. (Is het een grappig of juist een droevig gedicht?)

Kern – Instructie 1**20**

U maakt samen opdracht 1.1 en 1.2, op bladzijde 32 en 33 van het Werkboek en legt uit wat een eindrijm en een beginrijm is.

U grijpt vervolgens nog even terug op de vorige les. U vraagt:

“Weten jullie nog wat voor soort gedichten we de vorige les samen gemaakt hebben?” (gedichten die rijmen, maar ook gedichten die niet rijmen)

U vraagt hierna:

“Hoe maken we een gedicht dat rijmt?”

U schrijft de antwoorden van de leerlingen op het bord:

- **Je kiest een onderwerp.**
- **Je schrijft woorden op die met het onderwerp te maken hebben.**
- **Je zoekt naar woorden die rijmen.**
- **Je maakt zinnen met de rijmwoorden.**

U vraagt vervolgens:

“Hoe maken we een gedicht dat niet rijmt?”

U schrijft de antwoorden van de leerlingen op het bord:

- **Je kiest een onderwerp.**
- **Je schrijft woorden op die met het onderwerp te maken hebben.**
- **Je kiest een paar woorden uit.**
- **Je maakt zinnen met de woorden.**
- **Je verandert daarna de zinnen.**

U maakt samen opdracht 2 op bladzijde 33 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2

10

U schrijft de volgende zin op het bord en leest de zin voor:

Aan de dikke dennen hangen drie droge doeken.

Vraag aan de kinderen of ze in deze zin het beginrijm of eindrijm **herkennen**:

“Jullie weten nu wat beginrijm en eindrijm is. Welke rijmsoort **herkennen** jullie in deze zin? Ik **herhaal** de zin.”

Ik zeg de zin nog een keer. Jullie **herhalen** de zin opnieuw.

Wie kan heel snel oplezen wat hier staat? Bij welke woorden is er sprake van beginrijm?” (de-dikke-dennen-drie-droge-doeken)

U bespreekt de betekenis van de nieuwe woorden aan de hand van Woordweb 3. Vraag welk stukje steeds hetzelfde is in de drie woorden. (her-) Wie weet wat het stukje her- betekent? (weer, opnieuw)

U herhaalt met de leerlingen de vorige Woordwebben.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 3 en 4, bladzijde 34

Afsluiting

5

De leerlingen bedenken in tweetallen een zin waarin zoveel mogelijk woorden met dezelfde letter beginnen. Wie bedenkt de langste zin? Laat de klas sommige zinnen **herhalen**.

Antwoorden

Werkboek, blz. 33 en 34

1.2

1 maar meestal mis

3 deuren dicht

5 bonst boven

2 gordijnen griezeldier

4 vloer vreemde

6 sta stad

2

zelf afgemaakt gedicht

3

zelfbedachte zinnen met beginrijm

4

zelf afgemaakt, rijmend gedicht

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **ten einde raad zijn**, **raad geven** en **raad krijgen**.
- De leerlingen oefenen het vaststellen van het onderwerp van een verhaal/gedicht/alineea.
- De leerlingen hanteren de denkrelatie oorzaak-gevolg.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 4, Wordcluster 4

Individueel

- Taalleesboek, bladzijde 63
- Werkboek, bladzijde 35 t/m 37

Extra oefening:

- Werkboek, bladzijde 38

Betekenis van woorden

ten einde raad zijn:	Als je ten einde raad bent, weet je niet wat je moet doen om uit de problemen te komen. Je bent wanhopig.
raad vragen:	Als je iemand om raad vraagt, vraag je of iemand je wilt helpen met een probleem waar jezelf niet uitkomt.
raad krijgen:	Als je raad krijgt, probeert iemand je te helpen. Hij zegt wat jij volgens hem het beste kunt doen.

Start**10**

U vertelt het volgende verhaaltje:

“Bas is een jongen zo oud als jullie. Hij zit ook in de vierde klas. Op een dag mocht Bas het horloge van zijn vader lenen. Het was heel mooi. Het was een echt duikershorloge. Bas was super trots en nam het mee naar school. ’s Middags na school, ging Bas met zijn vriendjes stoeien en voetballen. En toen gebeurde het: Het horloge zat niet meer om zijn pols! Bas barstte meteen in tranen uit. Omdat hij zich zo vreselijk schuldig voelde. Wat moest hij nu doen? Hij wist het echt niet. Bas was **ten einde raad**. Hij durfde niet eens naar huis. Eerst opa maar om **raad vragen**, dacht hij. Hij belde aan. Opa zette eerst maar eens een kopje thee. Bas vertelde intussen wat er gebeurd was. Dat ging niet gemakkelijk, want Bas zat te hikken en te snikken. Opa luisterde. En knikte. Hij gaf Bas een goede raad...”

Kern – Instructie 1

10

U legt uit:

“Die Bas was echt **ten einde raad!** **Ten einde raad** zijn, betekent dat je echt niet meer weet wat je moet doen. Je bent er wanhopig van. Als je **ten einde raad** bent, kun je wel een goede raad gebruiken. Net als Bas kun je dan het beste iemand **om raad vragen**. Aan zo’n wijs iemand als de opa van Bas.”

U laat de leerlingen Woordweb 4 zien.

U stelt de volgende vragen over het Woordweb:

- “Waarom is Bas **ten einde raad**?
- Aan wie **vraagt** hij **raad**?
- Welke **raad** denk je dat Bas van opa **krijgt**?
- Zijn jullie wel eens **ten einde raad** geweest?
- Aan wie heb je toen **raad gevraagd**?
- **Kreeg** je een goede **raad** voor je probleem?”

De leerlingen maken opdracht 1, op bladzijde 35 van het Werkboek.

U herhaalt met de leerlingen de vorige Woordwebben.

Kern – Instructie 2

20

U kijkt met de leerlingen naar de strip op bladzijde 63 van het Taalleesboek. Zonder tekst is hier ook al sprake van een verhaal. Laat de leerlingen bij ieder plaatje vertellen wat er gebeurt.

U legt uit dat het verhaal is verdeeld in vier plaatjes en dus eigenlijk ook in vier alinea’s. Bij ieder plaatje gebeurt iets anders.

U neemt de opdrachten 2, 3.1, 3.2 en 3.3 op bladzijde 36 en 37 door en laat vervolgens de leerlingen in tweetallen de opdrachten maken.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 4.1 en 4.2, bladzijde 38

Afsluiting

5

U bespreekt de antwoorden met de leerlingen en hoe het samenwerken verliep. Ging het juist sneller of langzamer? Kon je elkaar helpen?

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 35 t/m 38

1

eigen tekst

2

Alinea 1 hoort bij plaatje d.

Alinea 1 hoort bij plaatje b.

Alinea 3 hoort bij plaatje a.

Alinea 3 hoort bij plaatje c.

3.1

c Snuffel is ontsnapt.

3.2

Alinea 1 - c

Alinea 2 - b

Alinea 3 - a

Alinea 4 - d

3.3

Eigen aanvullingen zoals:

1 hij moet eten.

2 loopt hij naar binnen.

3 zijn plekje koud is.

4 hij kan graven.

4.1

Antwoorden in de trant van:

Een kind wil naar binnen.

De deur is dicht.

Het kind kan niet bij de bel.

4.2

Eigen aanvullingen zoals:

1 kan zij niet naar binnen

2 de deur dicht is/zo dik is

3 niemand het hoort

4 zij te klein is

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **ondankbaar**, **onaardig** en **onfatsoenlijk**.
- De leerlingen oefenen het aangeven volgens welke woordvormingsprincipes samenstellingen en afleidingen worden gevormd.
- De leerlingen oefenen het toepassen van de juiste persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 5, Woordcluster 5

Individueel

- Werkboek, bladzijde 39 t/m 43

Extra oefening

- Werkboek, bladzijde 43

Vorbereiding

- U zorgt voor een leuk ingepakt (nep)cadeautje.
- U zorgt voor iets lekkers om de klas te trakteren.

Betekenis van woorden

ondankbaar:	Als je ondankbaar bent, ben je niet dankbaar en niet blij als iemand iets aardigs voor je gedaan heeft. Ondankbaar is het tegenovergestelde van dankbaar.
onaardig:	Als je onaardig bent, doe je onvriendelijk en vervelend tegen anderen. Onaardig is het tegenovergestelde van aardig.
onfatsoenlijk:	Iemand die onfatsoenlijk is, heeft geen goede manieren. Hij gedraagt zich niet netjes. Onfatsoenlijk is het tegenovergestelde van fatsoenlijk.

Start**5**

U houdt het cadeautje omhoog en zegt:

“Vandaag gaan we oefenen in het geven en krijgen van cadeautjes. Hoe doe je dat?’ U legt uit dat het (nep)cadeautje niet uitgepakt mag worden. Het is om mee te oefenen.”

Vervolgens geeft u het cadeautje aan een van de leerlingen. U zegt daarbij:

“Alsjeblieft, ik heb iets voor je meegebracht.”

U geeft het kind de kans om te reageren en laat hem dat cadeautje aan iemand anders geven. Op deze wijze wordt het cadeautje enkele keren doorgegeven.

Kern – Instructie 1**10**

U bespreekt de reacties van de kinderen toen ze het cadeautje in ontvangst namen. Zeiden ze netjes ‘dankjewel’? Dan gaat u uitleggen:

“Als je net doet of je er niks om geeft en niet vriendelijk bedankt, komt dat erg **ondankbaar** over. Het lijkt dan of je er niet blij mee bent. Dat is heel **onaardig** tegen de gever.

Het is ook niet netjes, als je zo **onaardig** en **ondankbaar** doet. Het is **onfatsoenlijk**. Als je iets krijgt, zeg je netjes en vriendelijk dankjewel. Je laat zien dat je dankbaar bent. En je laat merken dat je het aardig van die ander vindt, dat hij een cadeautje voor je heeft meegebracht. Dat is fatsoenlijk, dat is zoals het hoort.”

U laat de leerlingen Woordweb 5 zien.

U stelt de volgende vragen over het Woordweb:

- “Wat hoort tegenover **ondankbaar**?” (dankbaar)
- “Wat hoort tegenover **onaardig**?” (aardig)
- “Wat hoort tegenover **onfatsoenlijk**?” (fatsoenlijk)

De leerlingen maken opdracht 1.1 en 1.2, op bladzijde 39 en 40 van het Werkboek.

U herhaalt met de leerlingen de vorige Woordwebben.

Kern – Instructie 2	15
----------------------------	-----------

U vertelt dat u eens met de leerlingen wilt bekijken hoe ‘lange woorden’ gemaakt worden. U schrijft de volgende woorden op het bord:

1 voetbal

2 vriendjes

3 ongeluk

U verdeelt de woorden in twee stukken: voet+bal, vriend+jes en on+geluk.

U vertelt vervolgens dat de woorden alle drie op een andere manier gemaakt zijn en u laat de leerlingen vragenderwijs ontdekken dat de ‘lange woorden’ op de volgende manier gemaakt zijn:

1 voetbal: voet+bal: woord+woord

2 vriendjes: vriend+jes: woord+woorddeel

3 ongeluk: on+geluk: woorddeel+woord

U laat de leerlingen daartoe vragenderwijs de volgende stappen doorlopen: ‘is voet een woord of een woorddeel?’ (een woord) ‘Is bal een woord of een woorddeel?’ (een woord) Enzovoort...

U geeft verder de volgende toelichting:

“Een woord kan ook apart gebruikt worden. Bij woord 1: ‘voet’ en ‘bal’ bijvoorbeeld in zinnen als ‘Mijn voet doet pijn’. en: ‘De bal is lek’. Bij woord 2: ‘vriend’ in een zin als ‘Ik eet wel eens bij mijn vriend.’ ‘-jes’ komt niet als apart woord voor. Het is altijd een deel van een lang woord, daarom heet het woorddeel. ‘-jes’ is achter aan het woord ‘vriend’ geplakt. Bij woord 3 is het woorddeel ‘on-’ vooraan het woord ‘geluk’ geplakt. ‘on-’ komt niet als een apart woord voor. Het woord ‘geluk’ wel, bijvoorbeeld in een zin als ‘Ik had geen geluk’.”

De leerlingen maken de opdrachten 2.1 t/m 4.2, op bladzijde 40 t/m 42 van het Werkboek. Indien nodig biedt u hulp.

Kern – Instructie 3	10
----------------------------	-----------

U schrijft de volgende voornaamwoorden op het bord en vraagt de leerlingen met elk hiervan een zin te maken:

jou	jouw
u	uw
ons	ons/onze

Constructies als: van jou; jouw jas; u gaat; uw plaats; ons huis; onze hond zijn goed.

Herinner de kinderen aan de volgende regels:

- Achter ‘jouw’ en ‘uw’ staat altijd nog een de- of het- woord. Bij ‘jou’ en ‘u’ is dat niet het geval. (Dit is jouw/uw huis. Dit huis is van jou/u.)
- Na ‘ons’ komt een het-woord: na ‘onze’ een de- woord. (Dit is ons raam. Dit is onze deur.)
- Mensen die je niet kent of mensen die ouder zijn, spreek je met ‘u’ aan. (Mevrouw, hebt u even tijd voor mij?)

U maakt samen opdracht 5, op bladzijde 43 van het Werkboek.

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 6, bladzijde 43

Afsluiting	5
-------------------	----------

U deelt de traktatie uit. De kinderen krijgen nu echt iets, in plaats van een nepcadeautje.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek, blz. 39 t/m 43

1.1

Onaardig betekent niet aardig.

1.2

Eigen tekst.

2.1

voetbal, grasveld, konijnenhok

2.2

a woord + woord = lang woord

3.1

ongeluk, herkauwen, oerdom, oersterk, herschrijven, ondankbaar

3.2

c woorddeel + woord = lang woord

4.1

vriendje, verdrietig, bangerik, griezelig, slechterik, nachtje

4.2

b woord + woorddeel = lang woord

5

1 jouw 2 jou 3 onze 4 ons

6

Bijvoorbeeld:

1 voordeur; deurtje 2 dakpan; daken

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met **au** en **ou**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met de staartstukken **-er, -el, -em, -erd, -ens** en **-end**.
- De leerlingen oefenen het vinden van de persoonsvorm in zinnen door de tijd van deze zinnen te veranderen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 44 t/m 46

Start**5**

U schrijft op het bord:

Er liggen wel honderd veren van de pauw in de vijver.

U vertelt dat deze zin een goede dicteezin zou zijn voor de toets. Want alle spellingsproblemen van de vorige twee lessen staan erin. U vraagt de leerlingen of zij nog weten waar de vorige spellingslessen over gingen, (woorden met *au* of *ou*, pauw, woorden met een 'e' in de laatste klankgroep die klinken als /u/: vijver, drempel, volgens en honderd; eventueel ook de klankgroepen li-ggen, ve-ren: kort en lang.) U zegt dat ze vandaag meer oefeningen gaan maken met dit soort woorden.

Kern – Instructie 1**15**

U leest de zin op het bord nog een keer en vraagt aan de leerlingen of ze nog weten hoe je de persoonsvorm in een zin kunt vinden. (Als je de tijd van een zin verandert, verandert er één woord. Dit is de persoonsvorm.)

U doorloopt samen met de leerlingen de volgende stappen van de tijdproef:

Zin: *Er liggen wel honderd veren van de pauw in de vijver.*

- 1 Is dit een toen-zin of een nu-zin? (nu-zin)
- 2 Kun je er een toen-zin van maken? (Er lagen wel honderd veren van de pauw in de vijver.)
- 3 Welk woord verandert? (liggen wordt lagen, dus dat is de persoonsvorm.)

U maakt samen met de leerlingen opdracht 1 in het Werkboek.

Kern – Instructie**30**

De leerlingen nemen bladzijde 44 van het Werkboek voor zich.

U bespreekt opdracht 2 met de leerlingen. De woorden in het Werkboek missen letters.

U vertelt de leerlingen dat u de woorden één voor één voorleest en dat zij het woord dat ze horen, op moeten schrijven in hun Werkboek. De leerlingen vullen in of er *ou* of *au* moet staan en vullen het woord aan:

- vertrouwen	- onthouden	- kauwen
- pauze	- klauwen	- klauteren
- pauwen	- verkouden	- sjouwen
- ouder	- blauwe	- gevouwen

U kijkt de oefening samen na en schrijft de woorden op het bord.

Vervolgens geeft u een oefendictee. U leest de onderstaande zinnen voor en herhaalt de woorden die de leerlingen moeten opschrijven. Die woorden staan vetgedrukt en worden herhaald achteraan de zin. De leerlingen kunnen het dictee opschrijven in het Werkboek bij opdracht 3.

1 In <i>de kelder</i> is het <i>donker</i> .	<i>de kelder, donker</i>
2 Tien keer <i>honderd</i> is <i>duizend</i> .	<i>honderd, duizend</i>
3 In <i>de ochtend</i> komt <i>de dokter</i> .	<i>de ochtend, de dokter</i>
4 <i>Volgens</i> mij, is die <i>kleuter</i> de <i>liefste</i> .	<i>volgens, de kleuter, liefste</i>
5 Die <i>spiegel</i> heeft een <i>houten</i> lijst.	<i>de spiegel, houten</i>
6 <i>Minstens</i> vijf <i>touwen</i> had <i>de meester</i> nodig.	<i>minstens, touwen, de meester</i>
7 Doe <i>de kachel</i> in <i>de keuken</i> maar <i>gauw</i> aan.	<i>de kachel, de keuken, gauw</i>
8 <i>De panter</i> sloop <i>stiekem</i> naar het hert.	<i>de panter, stiekem</i>

extra opdrachten: - Werkboek, opdracht 4 en 5, bladzijde 46

Afsluiting	10
-------------------	-----------

Als afsluiting kijkt u de oefening samen met de leerlingen na. U geeft een leerling de beurt die eerst de woorden opleest en ze vervolgens op het bord schrijft. Ze verwoorden ook waarom het woord zo geschreven moet worden.

Antwoorden

Werkboek, blz. 44 t/m 46

1

nu	vroeger
komt	kwam
wilt	wilde
heeft	had
is	was
gaat	ging

nu	vroeger
aarzelt	aarzelde
is	was
rijden	reden

2

vertrouwen	onthouden	kauwen
pauze	klauwen	klauteren
pauwen	verkouden	sjouwen
ouder	blauwe	gevouwen

3

1 de kelder, donker	5 de spiegel, houten
2 honderd, duizend	6 minstens, touwen, de meester
3 de ochtend, de dokter	7 de kachel, de keuken, gauw
4 volgens, de kleuter, liefste	8 de panter, stiekem

4

-em	-en	-er	-el
stiekem	fietsen	winter	sleutel
bliksem	fluiten	schilder	vleugel
	deuren	vroeger	spiegel
	boeren	kelder	drempel

5

1 stond, 2 wilde, 3 durfde, 4 zag, 5 vroeg

Diagnostische toets

- Spelling
 - het schrijven van woorden met **au/ou** en woorden met de staartstukken **-er, -em, -el, -ens** en **-end** op de juiste manier
- Taalbeschouwing
 - de juiste persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden kunnen gebruiken
- Leesbegrip
 - het vaststellen van het onderwerp van een verhaal/alinea
- Woordenschat
 - de woorden van de woordclusters zowel passief als actief beheersen
- de betekenisrelaties tussen de doelwoorden beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Toetsboek thema 6, toetsblad 1 t/m 8

Vorbereiding

- Toetsbladen kopiëren en er een Toetsboek van maken.

Start**5**

U zegt:

“Vandaag en morgen krijgen jullie een toets over dit thema. Als jullie een Toetsboek hebben gekregen, mogen jullie niet meer praten. We beginnen eerst met een dictee. Daarna kijken we naar de opdrachten die jullie gaan maken. Jullie gaan de opdrachten individueel maken. Als je klaar bent, kijk je het werk nog eens goed na en daarna mag je stil iets voor jezelf doen.”

Kern – Instructie**30**

U herhaalt de Woordwebben van thema 6. U kunt dit op verschillende manieren doen. Bijvoorbeeld: U omschrijft een woord en laat de leerlingen raden om welk woord het gaat, u beeldt een woord uit, u dekt een woord in het Woordweb af en de leerlingen raden welk woord er op deze plek hoort te staan, et cetera...

Vervolgens deelt u de Toetsboekjes uit. Iedereen pakt Toetsblad 1 voor zich.

U geeft aan dat er vandaag eerst een zinnendictee is van 5 zinnen en dat de rest van het dictee uit 15 woorden bestaat.

Lesinhoud

Herhaling

- Spelling
 - het schrijven van woorden met **au/ou** en woorden met de staartstukken **-er**, **-em**, **-el**, **-ens** en **-end** op de juiste manier
- Taalbeschouwing
 - de juiste persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden kunnen gebruiken
 - het vormen van woorden met behulp van de voorvoegsels **on-** en **her-**
- Leesbegrip
 - het vaststellen van het onderwerp van een verhaal/alinea
- Woordenschat
 - de woorden van de woordclusters zowel passief als actief beheersen
 - de betekenisrelaties tussen de doelwoorden beheersen

Verdieping

- Een aantal doelen die in voorgaande thema's tijdens de lessen Leesbegrip aan de orde zijn gekomen.

Materiaal

Klassikaal

- Alle Woordwebben van dit thema

Individueel

- Werkboek 6, bladzijde 47 t/m 54 (herhaling)
- Werkboek 6, bladzijde 55 t/m 59 (verdieping)

Vorbereiding

U schrijft op het bord:

van jou	... plaats
van hem	... brood
van haar	... huis
van u	... troon
van ons	... kasteel
	... koning
van jullie	... verhaal

Start**5**

U vertelt de leerlingen dat u de les van vandaag en morgen met de hele klas gaat beginnen, maar dat u daarna met kleinere groepen gaat werken.

U zet de leerlingen die de toets goed gemaakt hebben eerst aan het werk. Zij maken zelfstandig de herhalingsopdrachten en daarna de verdiepingsopdrachten. De andere leerlingen gaan met u de herhalingsoefeningen maken.

Kern – Instructie

30

VERDIEPING

De leerlingen die volgens de diagnostische toets de doelen beheersen, werken zelfstandig (individueel of in tweetallen) aan de herhalings- en verdiepingsopdrachten.

U vertelt deze leerlingen wat ze moeten doen door de opdrachten op bladzijde 47 tot en met 54 van het Werkboek kort door te nemen. U wijst hen erop dat ze elkaar mogen helpen wanneer ze een vraag hebben.

HERHALING

De leerlingen die de herhalingsoefeningen gaan maken, worden door u begeleid. (extra instructie)

Doel Spelling: *het correct schrijven van woorden met au/ou en woorden met de staartstukken -er, -el, -em, -erd, -ens en -end.*

U schrijft de tweetekenklanken *au* en *ou* op het bord. U laat de leerlingen bij beide woorden bedenken. Hetzelfde doet u met de staartstukken *-er, -el, -em, -erd, -ens* en *-end*.

Vervolgens bespreekt u oefening 1 en 2 op bladzijde 47 van het Werkboek.

Doel Taalbeschouwing: *de juiste persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden gebruiken*

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

1 Meneer, u bent uw boek vergeten.

2 Bas, je bent te laat.

Bespreek met de leerlingen wie er met 'u' bedoeld wordt in zin 1. (de meneer) Had er in zin 1 ook 'je' kunnen staan in plaats van 'u'? (nee, want een meneer spreek je aan met 'u')

Bespreek zin 2 op dezelfde manier.

Vervolgens schrijft u het volgende op het bord:

Van mij ... worst

Wat moet er op de plaats van de puntjes staan? (mijn)

Op dezelfde manier behandelt u de volgende voornaamwoorden:

van jou ... plaats (jouw)

van hem ... brood (zijn)

van haar ... huis (haar)

van u ... troon (uw)

van ons ... kasteel (ons: voor een het- woord)

... koning (onze: voor een de- woord)

van jullie ... verhaal (jullie)

U maakt de opdrachten 3 en 4 (bladzijde 48) samen met de kinderen.

Doel Taalbeschouwing: woorden vormen met behulp van de voorvoegsels on-, her-, wan-, en mis-

U bespreekt samen met de kinderen opdracht 5, 6 en 7 (bladzijde 49 en 50).

Doel Leesbegrip: het onderwerp van een verhaal/alinea vaststellen

Stap 1:

U vertelt dat een verhaal bestaat uit een heleboel woorden, maar daarbinnen zijn er verschillende stukken. Die heten alinea's. Elke alinea is een klein stukje tekst in het grote verhaal.

Stap 2:

U vraagt de leerlingen goed te luisteren, terwijl u de eerste tekst op bladzijde 31 van het Werkboek voorleest.

Stap 3:

U vraagt waar de tekst over gaat. Samen met de leerlingen komt u tot de conclusie dat de hele tekst gaat 'over manieren waarop je je alleen kunt voelen'.

Stap 4:

Laat een leerling de eerste alinea nog eens hardop lezen. De hele tekst gaat over manieren waarop je je alleen kunt voelen. Waardoor komt dat volgens deze alinea? (omdat je gepest wordt of omdat je geen vriendjes of vriendinnetjes hebt) Lees nu de antwoorden. Welk antwoord zegt het beste waar deze alinea over gaat?

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten 8.1 t/m 9.2 (bladzijde 51 en 52).

De antwoorden worden nagekeken en besproken.

Doel woordenschat: de leerlingen herhalen de doelwoorden en de betekenisrelaties tussen deze doelwoorden.

U bespreekt de Woordwebben. U laat de leerlingen een uitleg geven over de woorden die ze aangeboden kregen. U laat andere leerlingen helpen met de uitleg. U verbetert en voegt toe indien het nodig is.

Vervolgens maken de leerlingen zelfstandig of in tweetallen de opdrachten 10, 11 en 12 (bladzijde 53 en 54).

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spel 'Galgje' met een aantal doelwoorden van het thema.

Antwoorden	
-------------------	--

HerhalingWerkboek, blz. 47 (Spelling)**1**

1 Kab <u>ou</u> ters	6 kl <u>au</u> teren
2 onth <u>ou</u> den	7 <u>ou</u> de
3 vertr <u>ou</u> wen	8 schoolgeb <u>ou</u> w
4 koffi <u>ep</u> auze	9 <u>rau</u> we
5 <u>au</u> topech	10 doodsb <u>en</u> g <u>au</u> wd

2

1 don <u>de</u> r	6 lief <u>de</u>
2 rui <u>te</u> r	7 z <u>us</u> ter
3 dremp <u>el</u>	8 kleu <u>te</u> r
4 mo <u>de</u> r	9 hon <u>ge</u> r
5 me <u>es</u> ter	10 z <u>ol</u> der

Werkboek, blz. 48 t/m 50 (Taalbeschouwing)**3**

1 jouw	5 u
2 u	6 uw
3 onze	7 ons
4 jou	

4

1 zijn	6 hij
2 ik, mijn, hij	7 zijn
3 hij	8 zijn
4 jij	9 hij, jullie
5 zijn	

5

Ondankbaar betekent niet dankbaar.

1 onzeker	3 ontrouw
2 onjuist	4 ongewoon

6

- 1 De boer geeft hooi aan de dieren. Ze verhongeren niet.
- 2 Hij geeft de wortels aan het paard. Het kan lekker knabbelen.

7

twee zelfbedachte samengestelde zinnen met 'zodat'

Werkboek, blz. 51 en 52 (Leesbegrip)**8.1**

b allebei alleen

8.2

a ruzie	- couplet 2
b Trip is de baas	- couplet 3
c Piep is alleen	- couplet 1

9.1

Hij heeft ruzie met Piep gehad.

9.2

Bijvoorbeeld: 1 Wat hij wil gebeurt. 2 Trip is weggelopen. 3 Het dak is kapot.

Werkboek, blz. 53 en 54 (Woordenschat)

10

1 Een prinses vlijt zich neer.

2 De dikke man ploft neer.

3 Als ik moe ben, dan plof ik neer.

4 Als ik boos ben, dan plof ik neer.

5 Als ik netjes wil gaan zitten, dan vlij ik me neer.

6 Als ik in het water spring, dan maak ik een snoekduik.

11

1 zwemdiploma 2 rijbewijs

12

Herzien betekent nog een keer zien of nog een keer nauwkeurig bekijken en verbeteren.

1 herbouwen 2 herlezen 3 hertrouwen

Verdieping

Werkboek, blz. 55 (Spelling)

13

1 wenkbrauwen 2 kabouter 3 vertrouwen 4 verkouden

14

1 tel 3 tel 5 gel 7 der

2 der 4 ver 6 der 8 ter

Werkboek, blz. 56 t/m 59 (Woordenschat)

15

eigen tekst

16

We zijn bedrogen!

17

onaardig ten einde raad onfatsoenlijk herschrijven

18

eigen tekst

19

1 Hij staat op een kier.

2 Doodgaan van honger is verhonger.

3 Lelijke woorden zeggen is onfatsoenlijk.

4 Nog een keer kauwen heet herkauwen.

5 Het tegenovergestelde van verdriet is blijdschap.

Er staat: knaap.

Lesinhoud

- De leerlingen passen de doelwoorden van het thema toe.
- De leerlingen oefenen het schrijven van een alinea bij een gegeven onderwerp.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek, bladzijde 66.

Vorbereiding

- Zorg voor schrijfblaadjes, per groepje 1. Schrijf bovenaan dit blad de zin: Anna is alleen thuis.
- Zorg voor tekenblaadjes.

Start**5**

U herinnert de leerlingen aan alle verhaaltjes en gedichten die ze in dit thema hebben gelezen. Wat was hun favoriete verhaal of gedicht?

Kern – Instructie**30**

U bekijkt met de leerlingen de vier plaatjes op bladzijde 66 van het Taalleesboek. Bespreek wat er op de vier plaatjes gebeurt en laat de leerlingen bij ieder plaatje één of twee zinnen bedenken. Schrijf deze op het bord.

U verzint samen een passend einde.

U geeft vervolgens de opdracht om per groepje een kettingverhaal te schrijven. Ieder groepje krijgt een blaadje waar de eerste zin van het verhaal al op staat. De leerlingen van het groepje voegen om de beurt een zin toe. Ze moeten rekening houden met wat de vorige leerling heeft geschreven.

U kunt in plaats van steeds een zin toevoegen er ook voor kiezen om steeds een woord toe te voegen. Kies wat het beste bij uw leerlingen past.

Als er tijd over is, kunnen de leerlingen een tekening bij hun verhaal maken.

Afsluiting**10**

U laat de groepjes hun verhaal voordragen.

Bijlagen

- **Toetsbladen 6**
- **Controletoets**
- **Alfabetische woordenlijst**
- **Woordenlijst betekenissen**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Controletoets

Alfabetische woordenlijst

Doelwoordenlijst Thema 6

1. bedriegen
2. bewijs, het
3. herhalen
4. herkennen
5. herschrijven
6. in de steek laten
7. moederziel alleen zijn
8. neerploffen
9. onaardig
10. ondankbaar
11. onfatsoenlijk
12. raad geven
13. raad krijgen
14. snoekduik nemen, een
15. ten einde raad zijn
16. vertrouwen, het
17. voorgevoel, het
18. wantrouwen
19. zich neervlijen

Woordenlijst betekenissen

in gedachten:

Als je in gedachten bent, ben je aan het nadenken. Je let niet op wat er om je heen gebeurt. (De juf vraagt iets aan Tom. Tom antwoordt niet. Hij heeft de juf niet gehoord. Hij denkt aan de wedstrijd van morgen. Tom is in gedachten.)

nadenken:

Nadenken is je verstand gebruiken. (pensa) (De juf stelt een vraag. Ik denk na over het antwoord.)

peinzen:

Peinzen is diep nadenken. Als je zit te peinzen, ben je heel ernstig. (De juf stelt een moeilijke vraag. Carlos denkt heel diep na. Hij peinst.)

piekeren:

Piekeren betekent: er steeds over nadenken hoe je een probleem kunt oplossen. Het lukt maar niet om een oplossing te vinden. Als je piekert maak je je ook vaak zorgen om iets. (Anna mag één vriendinnetje meenemen naar de film, maar ze heeft twee goede vriendinnen. Ze weet niet wie ze moet kiezen. Ze piekert al twee dagen over dit probleem.)

neerploffen:

Neerploffen betekent: met een plof neervallen of gaan zitten.

zich neervlijen:

Neervlijen betekent: voorzichtig en zachtjes gaan zitten of liggen in een gemakkelijke houding .

een snoekduik nemen:

Een snoekduik nemen is een sprong maken waarbij je met je lichaam gestrekt naar voren zweeft.

bedriegen:

Als je iemand bedriegt, ben je expres oneerlijk tegen hem.

het bewijs:

Met een bewijs laat je zien dat iets echt waar is.

vertrouwen:

Je vertrouwt iemand, als je denkt dat die persoon eerlijk is. Je denkt dat diegene doet wat hij zegt en dat hij je niet in de steek zal laten. Het is het tegenovergestelde van wantrouwen.

het voorgevoel:

Als je een voorgevoel hebt, heb je het gevoel dat er iets gaat gebeuren. Dat kan iets naars zijn, of juist iets heel leuks. Het woord 'voor' zegt het al. Je hebt een gevoel voor het gebeurt.

wantrouwen:

Wantrouwen is het gevoel dat je iemand niet kunt vertrouwen. Het is het tegenovergestelde van vertrouwen.

in de steek laten:

Iemand in de steek laten betekent; iemand niet meer helpen als hij in moeilijkheden zit.

moederziel alleen zijn:

Als je moederziel alleen bent, ben je helemaal in je eentje.

herhalen:

Als je iets herhaalt, dan doe je iets nog een keer. Of je zegt het nog een keer. ("Kun je de vraag herhalen?" "Kun je de vraag nog een keer zeggen?")

herkennen:

Als je iemand of iets herkent, dan heb je diegene of dat voorwerp al een keer gezien en weet je wie hij is of wat het is. Je herkent het.

herschrijven:

Herschrijven betekent: iets opnieuw, op een andere manier, schrijven.

ten einde raad zijn:

Als je ten einde raad bent, weet je niet wat je moet doen om uit de problemen te komen. Je bent wanhopig.

raad krijgen:

Als je raad krijgt, probeert iemand je te helpen. Hij zegt wat jij volgens hem het beste kunt doen.

raad vragen:

Als je iemand om raad vraagt, vraag je of iemand je wilt helpen met een probleem waar jezelf niet uitkomt.

onaardig:

Als je onaardig bent, doe je onvriendelijk en vervelend tegen anderen. Onaardig is het tegenovergestelde van aardig.

ondankbaar:

Als je ondankbaar bent, ben je niet dankbaar en niet blij als iemand iets aardigs voor je gedaan heeft. Ondankbaar is het tegenovergestelde van dankbaar.

onfatsoenlijk:

Iemand die onfatsoenlijk is, heeft geen goede manieren. Hij gedraagt zich niet netjes. Onfatsoenlijk is het tegenovergestelde van fatsoenlijk.

Spellinghulp

Woordenlijst**Veelgebruikte woorden**

acht	goed	maken	over	weten
alle	grote	mama	papa	wij
alles	had	me	school	willen
ander	hebben	meer	te	ze
beurt	het	mensen	tegen	zeggen
bij	hij	mij	toch	zei
blijven	ja	mijn	u	zeven
de	je	moeder	vijf	zich
deze	jullie	moeten	voor	zij
door	kijken	mogen	vragen	zijn
een	kind	nou	waren	zo
er	komen	nu	we	
even	krijgen	oma	weer	
fout	kunnen	opa	werd	

Woorden die met f beginnen

fabriek	fiets	flauw	foppen	
friet				
fantastisch	figuur	fles	fornuis	fris
februari	fijn	flink	foto	
fruit				
fee	file	flits	fotograaf	
fuik				
feest	film	fluit	fout	
fel	fladderen	folder	framboos	
fier	flat	fontein	Frans	

Woorden die met v beginnen

vaart	veel	vijf	vlug	
vriend				
vaas	veer	vijver	voedsel	vrij
vacht	vegen	viool	voelen	
vrijdag				
vader	veld	vis	voet	
vroeg				
vals	vent	vlag	vogel	
vroeger				

Thema 6**Ik voel me zo alleen**

vandaag	ventiel	vlam	vol
vrolijk			
vandaan	verder	vlees	voor
vrouw			
vangen	verf	vlek	voorzichtig
vrucht			
varken	versje	vleugel	vork
vuil			
vast	vest	vlieg	vos
vuist			
vat	vet	vlinder	vouwen
vulkaan			
vechten	vier	vloer	vraag
vulpen			
vee	vies	vlucht	vragen

Woorden met /g/ = ch

och	pech	toch	zich
-----	------	------	------

Woorden met ei

afscheid	eik	karwei	paleis	
trein				
allebei	eiland	keihard	plein	
veilig				
allerlei	eind	keizer	pleister	
vrijheid				
beide	eindelijk	klein	prei	
wei				
bereiken	fontein	leiden	reiger	
weide				
dweil	geheim	leiding	reis	
weigeren				
ei	geit	mei	reizen	zei
eigen	gewei	meisje	reiziger	zeil
eigenlijk	hei	omleiden	sein	
eigenwijs	heide	overeind	steiger	

Woorden met /ie/ = i

abrikoos	figuur	limonade	piloot
artikel	gitaar	liniaal	rivier
benzine	idee	liter	ski
citroen	idiot	lucifer	taxi

Thema 6

Ik voel me zo alleen

dia	januari	microfoon	televisie
diamant	juli	minister	titel
dirigent	juni	minuut	tosti
etiket	kapitein	nasi	viool
familie	kilo	macaroni	visite
februari	kritiek	olifant	
feliciteren	lampion	piano	

Woorden met ij

altijd	grijpen	mij	schijnen	vlakbij
begrijpen	grijs	mijn	schilderij	vrij
bij	hij	nijdig	schrijven	vrijdag
bijl	hijgen	nijlpaard	smijten	vrijheid
bijna	ijs	ontbijt	snijden	vrolijk
blij	ijverig	opzij	spijker	wij
blijven	jij	partij	spijt	wijd
boerderij	kijken	pijl	stijf	wijk
cijfer	konijn	pijn	stijgen	wijn
dijk	krijgen	pijp	strijkijzer	wijs
dikwijls	krijt	prijs	tegelijk	wijzer
eigenlijk	kwijt	rij	terwijl	woestijn
eigenwijs	lijden	rijden	tijd	zij
eindelijk	lijf	rijk	tijger	zijn
fijn	lijm	rijm	twijfelen	
gelijk	lijn	rijp	vijand	
glijden	lijst	rijst	vijf	
gordijn	medelijden	schijf	vijver	

Woorden met au

- 1 De **paus** rijdt in een **blauwe auto**.
- 2 In de **pauze** eten we **gauw** een **augurk** en **rauwe** ham.
- 3 Is de pizza een beetje **flauw**? Doe er dan **saus** over.
- 4 De kater slaat plotseling met zijn **klauw** naar de **pauw**.
- 5 **Au!** Die broek zit veel te **nauw**.
- 6 'Haal een glas **lauwe** melk voor me!', **snauwt** de man
- 7 De poes **klauterde** in een hoge boom, waar ze de hele dag bleef **miauwen**.
- 8 Oma vindt het erg **benauwd** in de **sauna**.
- 9 'Ik heb een **kabeljauw** gevangen met een stukje **kauwgom!**, roept de visser.

Thema 6

Ik voel me zo alleen

Woorden die met z beginnen

zaad	ze	zeven	zoeken
zout			
zaag	zee	zich	zoemen
zuchten			
zaaien	zeep	ziek	zoen
zullen			
zaak	zeggen	zien	zoet
zuur			
zaal	zei	ziezo	zolder
zwaan			
zacht	zeil	zij	zomer
zwaar			
zadel	zeker	zijn	zon
zwak			
zagen	zeldzaam	zilver	zonde
zwart			
zak	zelf	zin	zonder
zand	zes	zitten	zoon
zaterdag	zeuren	zo	zorg

Regels om te onthouden

1 woorden met d of t

- Als de eindklank van een woord een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.

hond – honden

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt*, en *zegt*

lacht

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.

school

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweetekenklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*.

plaagt – zwoegt

5 ng of nk

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.

denk

6 /u/-klank

- Als je een /u/ hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een /u/ hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.

vroeger – geluk

7 eer, oor en eur

- Je hoort /ir/, /or/ of /ur/, maar je schrijft *eer*, *oor* of *eur*.

speer – koor – deur

8 aai, ooi en oei

- Je hoort /aaj/, /ooj/ en /oej/, maar je schrijft *aai*, *ooi* en *oei*.

zwaaien – mooi – bloei

9 het verdelen van woorden in klankgroepen

- Hoor je een medeklinker (k, l, m, etc....) of een tweeteklenklank (ui, oe, au, etc.....) aan het eind van een klankgroep dan schrijf je het woord zoals je het hoort. (struiken)

- Hoor je een lange klank aan het einde van een klankgroep, dan schrijf je alleen maar een klinker. (jager)

- Hoor je een korte klank aan het einde van een klankgroep, dan schrijf je twee medeklinkers. (bakker)

10 woorden die eindigen op de klank /ee/, /aa/, /oo/ en /uu/

- Hoor je aan het eind van een woord /aa/, /oo/, /uu/, dan schrijf je a, o, u.

- Hoor je een /ee/, dan schrijf je er twee.
